

CURTEA DE APEL CENTRU

Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Teilor 4
e-mail: cac@justice.md, Tel.: /373 22/ 635 417
www.instante.justice.md

Nr: 4-35/4-1881 din 18.07.25

Curtea Constituțională a Republicii Moldova mun. Chișinău, str. Alexandru Lăpușeanu, nr. 28

Curtea de Apel Centru, Vă expediază sesizarea înaintată de inculpatul Botnari Vasile privind ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 73 alin. (4) Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017, art. 10 alin. (1) Cod Penal, art.325 alin. (2) , art.477 alin. (1)-(3), art.342 alin. (1) Cod de Procedură Penală.

Anexe:

Sesizare privind excepția de neconstituționalitate înaintată de inculpatul Botnari Vasile.

Încheierea Curții de Apel Centru nr. 1r-1145/25 din 10 iulie 2025.

Presedintele interimar al
Curții de Apel Centru

Mîra Ghenadie

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. c) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie
1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. c) și 39 din Codul
Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

I – AUTORUL SESIZĂRII

(Informații cu privire la autorul sesizării și eventualul său reprezentant)

1. Nume/Denumire Botnari 2. Prenume Vasile

3. Funcția _____

6. Numele și prenumele reprezentantului*

7. Ocupația reprezentantului

8. Adresa reprezentantului

9. Tel.

10. Fax

II – OBIECTUL SESIZĂRII

11. Prezenta sesizare se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională inter conexe și are ca obiect exercitarea controlului constituționalității a prevederilor:

- **articolului 73 alin. (4) din Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017** separat și combinat cu **articolul 10 alin. (1) din Codul penal** în partea ce ține de sintagma „*care ușurează pedeapsa*” prin prisma **articolului 22 din Constituție** separat și combinat cu **articolul 1 alin. (3) din Constituție**;

- **articolului 10 alin. (1) din Codul penal** în partea ce ține de sintagma „*care înlătură caracterul infracțional al faptei (...) ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea*” prin prisma **articolului 22 din Constituție** separat și combinat cu **articolele 1 alin. (3) din Constituție**;

- **articolului 325 alin. (2) din Codul de procedură penală**, prin prisma **articolului 20 și 26 din Constituție** coroborat cu **articolele 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție**;

- **articolului 447 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală**, prin prisma **articolului 20 din Constituție** coroborat cu **articolele 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție**;

- **articolului 342 alin. (1) din Codul de procedură penală** și **art. 447 din Codul de procedură penală** în partea ce ține de omisiunea reglementării soluționării prin încheiere a cererii părții în proces, prin prisma **articolului 20, 26 din Constituție** coroborat cu **articolele 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție**.

12. Obiectul sesizării vizează interpretările date în practica judiciară prevederilor legale criticate, ținând cont de faptul că Curtea Europeană a Drepturilor Omului a notat cu orice ocazie că „*legea*” este *prevederea în vigoare potrivit modului în care instanțele de judecată competente au interpretat-o (cauzele Kafkaris vs. Cipru, cererea nr.21906/04, Hotărârea din 12.02.2008, & 139; Huhtamaki vs. Finlanda, cererea nr.54468/09, Hotărârea din 06.03.2012, & 43)*. Normele juridice nu înseamnă doar texte. Ele sunt semnificații create de interpretarea acestor texte.

13. Obiectul sesizării nu vizează simple probleme de interpretare și aplicare a legii (*soluționarea cărora ține de competența instanțelor de judecată*), dar *o problemă de constituționalitate* având în vedere „*problema calității legii*” – problemă care s-a soldat în anumite cazuri cu „*abordări diferite*” din partea instanțelor de judecată, cu toate că situațiile erau similare (*HCC nr.21 din 01.10.2018, & 54*), iar în alte cazuri cu o „*abordare uniformă*” (*HCC nr.26 din 10.11.2020*), în ambele cazuri fiind îngrădite nejustificat drepturile fundamentale; încălcat standardul „*echitatea în ansamblu a procesului*”.

III – EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

14. Prin sentința Judecătorei Chișinău din 15 iulie 2020, subsemnatul a fost condamnat în baza art. 327 alin. (2) lit. b) Cod penal. Instanța de apel prin decizia din 16 februarie 2023 a respins ca inadmisibil apelul declarat de Galina Tufekci. A admis plângerea Galinei Tufekci și a declarat nulă ordonanța din 16 ianuarie 2020 privind încetarea participării Galinei Tufekci în calitate de parte vătămată, cu restituirea cauzei Procuraturii mun. Chișinău pentru înlăturarea încălcărilor drepturilor Galinei Tufekci în cadrul cauzei penale nr.2019898086.

15. La 19 noiembrie 2024 Curtea Supremă de Justiție, a declarat ca fiind inadmisibile recursurile avocatului Vasile Nicoară și a procurorul de caz. A fost admis recursul declarat de Galina Tufekci **în partea respingerii cererii sale de apel și casată în această parte decizia cu remiterea cauzei la rejudecare, în această parte.**

16. În motivarea soluției, Curtea Supremă de Justiție a indicat, printre altele, următoarele: *„Cauza a fost examinată în prima instanță conform procedurii prevăzute de art. 364¹ Cod de procedură penală. Prin Legea nr. 245 din 31 iulie 2023, în vigoare din 22 august 2023, Codul de procedură penală a fost modificat, iar acum sentințele pronunțate conform acestei proceduri pot fi atacate cu recurs, fiind exclusă posibilitatea contestării acestor sentințe cu apel. Legea procedurală are efect imediat. Totuși, această modificare nu poate limita temeiurile pentru exercitarea căii de atac existente la ziua exercitării căii de atac. Prin urmare, apelul depus de Galina Tufekci urmează a fi examinat conform noii proceduri, însă fără a afecta competența instanței de a examina esența argumentelor care puteau fi invocate în apel la ziua depunerii apelului”.*

17. Așadar, deși până la data examinării cauzei în recurs au fost operate modificări legislative care au avut ca efect excluderea procedurii de apel pentru cauza penală în care este vizat inculpatul, ceea ce înseamnă că nu există nici procedura de soluționare a admisibilității apelului declarat în speță, Curtea Supremă de Justiție a remis cauza la rejudecare indicând necesitatea punerii în aplicare a unei proceduri inexistente, ceea ce este absurd și generează vicii fundamentale de natură să afecteze echitatea procedurii în ansamblu.

18. Dat fiind faptul, că Curtea Supremă de Justiție se află la originea încălcării drepturilor fundamentale, prin această sesizare, care reprezintă un mijloc de apărare, se urmărește scopul obținerii unor remedii în raport cu îngrădirea nejustificată a drepturilor fundamentale, fiind relevante și considerentele ce urmează.

19. Se pare, că la rejudecarea cauzei, Curtea de Apel Centru promovează procedura stabilită de art. 447 CPP (*procedura judecării recursului*) pentru soluționarea unei cereri de apel, ceea ce în mod evident încalcă principiul securității juridice și nu în ultimul rând dreptul inculpatului de acces la o instanță instituită prin lege, care urmează să soluționeze cauza în mod echitabil.

20. Inițial, Curtea de Apel Centru a expediat în adresa subsemnatului o **înștiințare** prin care am fost notificat, după cum urmează: *„(...) la data de 30.01.2025 la ora 10:00, în incinta Curții de Apel Chișinău, este fixată examinarea cererii de recurs înaintată de Tufekci Galina împotriva Deciziei Curții de Apel Chișinău din 16.02.2023, cauza penală privind învinuirea lui: Botnari Vasile Zaharia, de comiterea infracțiunii prevăzute de art.327 alin.(2) lit.b) din Codul penal. În conformitate cu art. 447 alin. (1) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, - Recursul se va judeca fără prezența părților la proces. În conformitate cu art. 447 alin. (2) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, Părțile la proces sunt în drept să depună referință, până la data ședinței de judecată stabilite”.*

21. La această înștiințare am reacționat printr-o cerere, **care nu a fost soluționată de instanța de judecată printr-o încheiere** și, prin care am solicitat: *Amânarea ședinței de judecată, stabilită pentru data de 30.01.2025 în vederea examinării unei cereri de recurs; Asigurarea citării legale a părților în vederea participării la ședința de judecată privind examinarea (admisibilității) cererii de apel; Acordarea unui termen rezonabil în vederea pregătirii pentru procesul de soluționare a cererii de apel.*

22 Ulterior, am fost înștiințat despre faptul *„că la data de 17.04.2025, ora 10:00, în incinta Curții*

de Apel Chișinău, este fixată examinarea cererii de recurs înaintată de Tufekci Galina împotriva Deciziei Curții de Apel Chișinău din 16.02.2023, cauza penală privind învinuirea lui Botnari Vasile Zaharia, de comiterea infracțiunii prevăzută de art. 327 alin. (2) lit. b) din Codul penal”. La fel, am fost informat despre faptul, că „în conformitate cu art. 447 alin. (1) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, - recursul se va judeca fără prezența părților la proces”. Din conținutul înștiințării rezultă că părților li s-a comunicat cererea de recurs. La capitolul Anexă figurează „copia cererii de recurs”.

23. La această înștiințare am reacționat printr-o cerere, care nu a fost soluționată de instanța de judecată printr-o încheiere și, prin care am solicitat: „Amânarea ședinței de judecată, stabilită pentru data de 17.04.2025, ora 10:00, în vederea examinării unei cereri de recurs; Asigurarea citării legale a părților în vederea participării la ședința de judecată privind examinarea (admisibilității) cererii de apel; Acordarea unui termen rezonabil în vederea pregătirii pentru procesul de soluționare a cererii de apel”.

24. Solicitări identice, care nu a fost soluționată de instanța de judecată printr-o încheiere, au parvenit și din partea apărătorului (avocat Vadim Vieru) părții vătămate, care prin cererea din 4 iunie 2025 a solicitat: „Desfășurarea ședinței de judecată în regim public la data de 05.06.2025, ora 10:00, și renunțarea la orice formă restricționară nejustificată a caracterului public al dezbaterilor (...)”.

25. În asemenea împrejurări, având în vedere și prezența altor condiții de natură să indice la necesitatea strămutării cauzei penale pentru examinarea la o altă instanță egală în grad, la data de 04.06.2025 am depus o cerere la Curtea Supremă de Justiție.

26. Prin Încheierea din 12.06.2025, Curtea Supremă de Justiție a respins cererea subsemnatului, invocând printre altele următoarele considerente care ne-a plasat într-o stare de incertitudine și neclaritate totală, după cum urmează: „Înfățișarea personală a unui acuzat în fața unei instanțe de apel, nu este la fel de decisivă ca înfățișarea în fața instanței de fond (hot. CtEDO Hermi împotriva Italiei [MC], 2006 pct. 60). Echitatea unui proces și modul de aplicare a art. 6 CEDO unui caz concret se determină în ansamblul său, cu luarea în calcul a procedurii desfășurate în sistemul juridic intern”. Printre motivele invocate se regăsește și argumentul că cererea de strămutare ar reprezenta o cerere de recuzare camuflată.

27. După respingerea cererii de strămutare, am depus o cerere de recuzare a judecătorului raportor, având la bază mai multe temeuri ce denotă lipsa de imparțialitate a acestuia. Până la data depunerii sesizării privind ridicarea excepției de neconstituționalitate nu am fost informați despre rezultatele examinării cererii de recuzare.

28. Până la înaintarea prezentei sesizări, am depus o cerere privind asigurarea efectivă a dreptului garantat de art. 7 CEDO, aplicarea principiului mitior lex, având în vedere faptul, că prin Legea nr.136/06.06.2024, au fost modificate condițiile de incriminare în contextul normei penale puse la baza acuzațiilor penale.

29. Având în vedere, că nu există claritate în ceea ce privește procedura care va fi pusă în aplicare pentru soluționarea apelului declarat de partea vătămată, cât și faptul că instanța de judecată, se pare că va judeca cauza conform procedurii stabilite de art. 447 CPP, se conturează convingerea, că și cererea privind aplicarea principiului mitior lex nu va fi soluționată printr-o încheiere. Aceasta, datorită unei „abordări uniforme” a instanțelor de judecată (HCC nr:26 din 10.11.2020), care îngrădește nejustificat drepturile fundamentale; încălcat standardul „echitatea în ansamblu a procesului”, deoarece asemenea cereri nu sunt soluționate printr-o încheiere, dar printr-o hotărâre asupra fondului, ceea ce nu asigură efectivă garanțiile convenționale.

30. Autorul prezentei sesizări își sprijină argumentarea și își întemeiază solicitările pe următoarele prevederi legislative și jurisprudențiale:

1) Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

Articolul 6

Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil (...) de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî (...) asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa (...)

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale(...).”

Articolul 7

Nici o pedeapsă fără lege

„1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii”.

2) Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

Hotărârea din 12.04.2011 în cauza Adrian Constantin v. România

„18. (...) echitatea unei proceduri se apreciază în raport cu ansamblul acesteia. Dispozițiile art. 6 § 3 exprimă necesitatea acordării unei atenții deosebite notificării „acuzației”(…) Actul sesizării joacă un rol determinant în urmărirea penală: după notificare, persoana pusă trimisă în judecată este oficial înștiințată în scris cu privire la temeiul legal și factual al acuzațiilor care i se aduc. Art. 6 § 3 lit. a) îi recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu doar cu privire la cauza acuzației, adică la faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzație, dar și încadrarea juridică a faptelor, și aceasta în mod detaliat.

19. Sfera de aplicare a acestei dispoziții trebuie apreciată, în special, în lumina celui mai general drept la un proces echitabil garantat la art. 6 § 1 din Convenție. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui acuzat, și deci cu privire la încadrarea juridică pe care instanța o poate reține împotriva sa, este o condiție esențială a echității procedurii(...)

21. (...) instanța care consideră că încadrarea juridică dată faptelor prin actul de trimitere în judecată trebuie modificată trebuie să solicite părților să își prezinte observațiile cu privire la acest subiect și să transmită inculpatului faptul că are dreptul de a solicita examinarea cauzei la sfârșitul ședinței sau amânarea ședinței pentru a-și putea pregăti apărarea. Garanțiile procedurale menționate anterior se aplică oricărei schimbări de încadrare juridică, indiferent de elementul infracțiunii (...) vizat”.

Hotărârea din 21.10.2013 în cauza Del Rio Prada vs. Spania (MC)

„77. Garanția consacrată în articolul 7, componentă esențială a supremației legii, ocupă un loc primordial în cadrul sistemului de protecție al Convenției, fiind evidențiat de faptul că articolul 15 nu permite nicio derogare de la aceasta pe timp de război sau în caz de pericol public ce amenință viața națiunii. Așa cum decurge din obiectul și scopul său, acest drept trebuie interpretat și aplicat de o așa manieră încât să asigure o protecție efectivă împotriva urmării penale, a condamnării și a sancționării arbitrare (...).

91. Noțiunea de „lege” conținută în articolul 7 (...) înglobează prevederile legale, precum și practica judiciară și presupune cerințe calitative, îndeosebi cele privind accesibilitatea și previzibilitatea (...).

93. (...) Articolul 7 nu poate fi interpretat ca interzicând clarificarea graduală a regulilor răspunderii penale pe calea interpretării judiciare de la un caz la altul, cu condiția ca rezultatul să fie coerent cu substanța infracțiunii și să fie în mod rezonabil previzibil (...). Absența unei interpretări jurisprudențiale accesibile și în mod rezonabil previzibile poate conduce chiar la constatarea existenței unei încălcări a drepturilor garantate de articolul 7 în privința persoanei acuzate (...).

115. Mai mult, Curtea nu poate accepta teza Guvernului conform căreia interpretarea Curții Supreme era previzibilă (...). Curtea reiterează faptul că misiunea sa este (...) mai degrabă de a examina în ce măsură noua interpretare era previzibilă în mod rezonabil pentru reclamantă în contextul „legii” aplicabile la momentul respectiv(...). Față de interpretările jurisprudențiale ce au făcut obiectul cauzelor S.W. și C.R. împotriva Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, citate mai sus, revirimentul jurisprudențial din prezenta cauză nu poate fi văzut ca o interpretare a legii penale ce a urmărit o linie perceptibilă de evoluție jurisprudențială”.

Hotărârea din 24.05.2007 în cauza Dragotoniș și Militaru – Pidhorni vs. România

„43. (...) cel puțin din cauza lipsei unei interpretări jurisprudențiale accesibile și evident previzibile, cerințele articolului 7 nu ar putea fi privite drept respectate în privința unui acuzat”.

3) Prevederile relevante din Constituția RM:

Articolul 1

Statul Republica Moldova

„(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”.

Articolul 16

Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sânt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex (...) avere sau de origine socială”.

Articolul 20

Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție”.

Articolul 22

Neretroactivitatea legii

„Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos”.

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative”.

4) Jurisprudența Curții Constituționale a RM

Prevederi relevante din Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016

„71. ... excepția de neconstituționalitate reprezintă o acțiune procesuală de apărare (...)

80. (...) dreptul de acces al cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil”.

Prevederi relevante din Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018

„26. (...) exigențele statului de drept presupun, inter alia, asigurarea legalității și a certitudinii juridice (...).

28. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că articolul 7 din Convenție trebuie să fie interpretat și aplicat astfel încât să se asigure o protecție efectivă împotriva urmării penale, a condamnării și a sancționării arbitrare a persoanei (...).

29. ...Legalitatea incriminării și a pedepsei reprezintă principala garanție a securității juridice a persoanei în materie penală.

30. ... principiul în discuție are consecințe atât în activitatea de elaborare a normelor penale, cât și în procesul aplicării acestora. Altfel spus, acesta este obligatoriu deopotrivă pentru legislator și pentru judecător. În activitatea legislativă, principiul legalității incriminării și a pedepsei intervine atât sub aspect material, cât și sub aspect formal. Sub aspect material, acest principiu îi impune legislatorului două obligații fundamentale: (1) să prevadă într-un text de lege faptele considerate infracțiuni și pedepsele aferente; și (2) să redacteze textul legal cu suficientă claritate, pentru ca orice persoană să poată realiza care sunt acțiunile sau inacțiunile care intră sub incidența lui. Aspectul formal se referă la obligația adoptării normelor penale ca legi organice (...).

31. Pe de altă parte, principiul analizat le impune subiectelor care au competența aplicării legii penale două obligații esențiale: interpretarea strictă a legii penale și interzicerea analogiei, adică imposibilitatea aplicării ei dincolo de conținutul acesteia, și, respectiv, interzicerea aplicării retroactive a legii penale, cu excepția legii penale mai favorabile (HCC nr. 12 din 14 mai 2018, § 37).

Prevederi relevante din Hotărârea Curții Constituționale nr. 14 din 27.05.2014

„45. (...) în materie penală, preeminența dreptului generează următoarele principii, și anume: principiul legalității infracțiunilor și pedepselor; principiul inadmisibilității aplicării extensive a legii penale, în detrimentul persoanei, în special, prin analogie; principiul aplicării legii penale în timp; neretroactivitatea legii penale, cu excepția legii penale mai favorabile.

51. (...) în materie penală se aplică legea în vigoare la momentul comiterii faptei, și nu legea intrată în vigoare după consumarea infracțiunii, cu excepția legii mai favorabile, care are efect retroactiv”.

5) Prevederi relevante din Codul penal

Articolul 3. Principiul legalității

(2) *Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sânt interzise.*

Articolul 8. Acțiunea legii penale în timp

Caracterul infracțional al faptei și pedeapsa pentru aceasta se stabilesc de legea penală în vigoare la momentul săvârșirii faptei.

Articolul 10. Efectul retroactiv al legii penale

(1) *Legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale.*

(2) *Legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.*

Articolul 52. Componenta infracțiunii

(1) *Se consideră componentă a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă.*

(2) *Componenta infracțiunii reprezintă baza juridică pentru calificarea infracțiunii potrivit unui articol concret din prezentul cod.*

Articolul 113. Noțiunea de calificare a infracțiunii

(1) *Se consideră calificare a infracțiunii determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componentei infracțiunii, prevăzute de norma penală.*

(2) *Calificarea oficială a infracțiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecători.*

6) Prevederi relevante din Codul de procedură penală

Articolul 7. Legalitatea procesului penal

(1) *Procesul penal se desfășoară în strictă conformitate cu principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale prezentului cod ...*

Articolul 10. Respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane

(1) *Toate organele și persoanele participante la procesul penal sânt obligate să respecte drepturile, libertățile și demnitatea persoanei.*

(2) *Limitarea temporară a drepturilor și libertăților persoanei și aplicarea de către organele competente a măsurilor de constrângere față de ea se admit numai în cazurile și în modul strict prevăzute de prezentul cod ...*

(4) *Orice persoană este în drept să-și apere prin orice mijloc neinterzis de lege drepturile (...) lezate sau limitate nelegitim în cursul procesului penal.*

Articolul 24. Principiul contradictorialității în procesul penal

(1) (...)

(3) *Părțile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind investite de legea procesuală penală cu posibilități egale pentru susținerea pozițiilor lor (...)*

(4) *Părțile în procesul penal își aleg poziția, modul și mijloacele de susținere a ei de sine stătător, fiind independente de instanță, de alte organe ori persoane. Instanța de judecată acordă ajutor oricărei părți, la solicitarea acesteia, în condițiile prezentului cod, pentru administrarea probelor necesare.*

Articolul 281. Punerea sub învinuire

(2) *Ordonanța de punere sub învinuire trebuie să cuprindă: (...) formularea învinuirii cu indicarea ... modului de săvârșire a infracțiunii și consecințele ei, caracterului vinei, motivelor și semnelor calificative pentru încadrarea juridică a faptei (...)*

Articolul 325. Limitele judecării cauzei

(1) (...)

(2) *Modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare. Modificarea învinuirii în sensul agravării situației inculpatului se admite numai în cazurile și în condițiile prevăzute de prezentul cod.*

Articolul 341. Felurile hotărârilor instanței de judecată

(1) *Instanța de judecată, la înfăptuirea justiției în cauzele penale, adoptă sentințe, decizii, hotărâri și încheieri.*

(...)

(5) *Toate celelalte hotărâri date de instanțe în cursul judecării cauzelor se numesc încheieri.*

7) Prevederi relevante din Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017

Articolul 73. Acțiunea în timp a actului normativ

„(3) Actul normativ produce efecte doar cât este în vigoare și, de regulă, nu poate fi retroactiv sau ultraactiv.

(4) Au efect retroactiv doar actele normative prin care se stabilesc sancțiuni mai blânde”.

8) Jurisprudența relevantă (comparată) a Curții Constituționale a României

Cu privire la principiul lex mitior

Prevederi relevante din Decizia nr.265 din 6 mai 2014

„11. (...) deși Înalta Curte de Casație și Justiție are competență exclusivă de a se pronunța asupra problemelor ce țin de interpretarea și aplicarea unitară a legii, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, Curtea Constituțională este obligată să intervină ori de câte ori asemenea interpretări aduc atingere prevederilor fundamentale, așa cum este cazul și în speța de față (...). Pe de altă parte, Curtea a mai stabilit că nu se pot combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la o lex tertia, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze (...).

20. (...) principiul activității legii penale presupune, ca regulă generală, aplicarea legii tuturor infracțiunilor săvârșite în timpul cât aceasta se află în vigoare. Acest principiu este indisolubil legat de cel al legalității, care reprezintă o caracteristică specifică statului de drept (...).

21. De la această regulă sunt admise două excepții, constând fie în retroactivitatea, fie în ultraactivitatea legii. Aceste excepții se aplică în situațiile de tranziție determinate de succesiunea legilor penale, atunci când o infracțiune este săvârșită sub imperiul legii penale anterioare însă faptele este urmărit penal, judecat ori execută pedeapsa sub imperiul noii legi penale. Problematika aplicării legii penale în situațiile de tranziție a determinat exprimarea a două curente de opinie diametral opuse: teza ultraactivității legii vechi, potrivit căreia în caz de tranziție se va aplica legea existentă în momentul săvârșirii infracțiunii, și teza retroactivității legii în vigoare, potrivit căreia în caz de situație tranzitorie se va aplica noua lege penală.

22. Deoarece niciuna dintre cele două soluții nu era pe deplin echitabilă, nu răspundea exigențelor privind egalitatea de tratament juridic, literatura, practica judiciară și legislația modernă au impus o a treia soluție juridică, cunoscută sub denumirea de principiul lex mitior, principiu potrivit căruia în cazul situațiilor determinate de succesiunea legilor penale se va aplica legea penală mai favorabilă (...).

23. În doctrina de specialitate și practica judiciară au fost exprimate două opinii privind mecanismul de aplicare a legii penale mai favorabile.

24. Potrivit primei opinii, legea penală mai favorabilă se determină prin compararea legilor succesive, stabilirea în concret a legii mai favorabile și, în final, aplicarea acesteia în ansamblu. Principiul care fundamentează această orientare doctrinară și jurisprudențială este cel conform căruia legile se compară, dar nu se combină.

25. Susținând această soluție, doctrina și jurisprudența au relevat că o combinare a dispozițiilor mai favorabile dintre două legi succesive este hibridă și duce la crearea, pe cale judecătorească, a unei a treia legi (lex tertia), consecință inadmisibilă, deoarece ar însemna ca organele judiciare să exercite un atribut care nu le revine, intrând în sfera de competență constituțională a legiuitorului (...).

26. În același sens, și o parte a doctrinei recente a considerat că principiul "lex mitior" este greșit aplicat atunci când sunt combinate dispozițiile mai favorabile infractorului cuprinse în legile penale succesive, cu rezultatul obținerii unei "lex tertia". Aceasta întrucât, prin selectarea și îmbinarea dispozițiilor penale mai blânde cuprinse în legile penale succesive, judecătorul nu se limitează la aplicarea legii penale, ci creează o lege penală proprie. Așadar, prin acest procedeu combinatoriu judecătorul își depășește atribuțiile sale și pătrunde nepermis în domeniul legislativului realizând un abuz de putere, astfel că nu există niciun argument care să justifice îmbinarea a două sau mai multe legi penale (...) legiuitorul nu își poate transmite, prin niciun act normativ, puterea sa legiuitoare în domeniul autorității judecătorești, rezultatul unei asemenea combinări neputând fi decât în contradicție cu prevederile constituționale.

31. Abordând problema legii penale mai favorabile, Curtea Constituțională a decis în practica sa că prin aplicarea legii penale în timp se înțelege ansamblul de norme juridice penale ce izvorăsc din rațiuni de politică penală, prin care se reglementează modul de aplicare a principiului lex mitior în raport cu timpul săvârșirii infracțiunii și cu momentul tragerii la răspundere penală a celor ce au săvârșit infracțiuni (Decizia nr. 841 din 02.10.2007 ...). Totodată, determinarea legii mai blânde nu presupune o activitate abstractă, ci una concretă, fiind indisolubil legată de fapta comisă și de autorul ei (Decizia nr. 834 din 02.10.2007 ...).

32. Pentru identificarea concretă a legii penale mai favorabile trebuie avute în vedere o serie de criterii care tind fie la înlăturarea răspunderii penale, ori a consecințelor condamnării, fie la aplicarea unei pedepse mai mici. Aceste elemente de analiză vizează în primul rând condițiile de incriminare, apoi cele de tragere la răspundere penală și, în sfârșit, criteriul pedepsei. În acest sens, Curtea Constituțională a statuat că "Determinarea caracterului «mai favorabil» are în vedere o serie de elemente, cum ar fi: cuantumul sau conținutul pedepselor, condițiile de incriminare, cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea, influența circumstanțelor atenuante sau agravante, normele privitoare la participare, tentativă, recidivă etc. Așa fiind, criteriile de determinare a legii penale mai favorabile au în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă (...). Cât privește determinarea concretă a legii penale mai favorabile, Curtea Constituțională a statuat că «aceasta vizează

aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze" (Decizia nr. 1.470 din 08.11.2011 ...).

50. Potrivit jurisprudenței sale, Curtea a consacrat posibilitatea și obligația sa de a interveni, ori de câte ori este sesizată, în cazul în care un text legal poate genera interpretări de natură a aduce atingere prevederilor constituționale. În practica sa recentă, Curtea a statuat că, "fără a nega rolul constituțional al instanței supreme, a cărei competență este circumscrisă situațiilor de practică neunitară, Curtea Constituțională reține că, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, este obligată să intervină ori de câte ori acele interpretări generează încălcări ale prevederilor Legii fundamentale. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie" (...).

52. (...) Curtea Constituțională a stabilit că, "indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, atât instanțele judecătorești, cât și organele administrative trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare" (Decizia nr. 536 din 28.04.2011 ...).

Prevederi relevante din Decizia nr.650 din 25.10.2018

„251. (...) prin aplicarea legii penale în timp se înțelege ansamblul de norme juridice penale ce izvorăsc din rațiuni de politică penală, prin care se reglementează modul de aplicare a principiului lex mitior în raport cu timpul săvârșirii infracțiunii și cu momentul tragerii la răspundere penală a celor ce au săvârșit infracțiuni (Decizia nr. 841 din 2 octombrie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 723 din 25 octombrie 2007). Totodată, determinarea legii mai blânde nu presupune o activitate abstractă, ci una concretă, fiind indisolubil legată de fapta comisă și de autorul ei (Decizia nr. 834 din 2 octombrie 2007 (...) sau Decizia nr. 265 din 6 mai 2014, paragraful 31).

252. „Determinarea caracterului «mai favorabil» are în vedere o serie de elemente, cum ar fi: cuantumul sau conținutul pedepselor, condițiile de incriminare, cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea, influența circumstanțelor atenuante sau agravante, normele privitoare la participare, tentativă, recidivă etc. Așa fiind, criteriile de determinare a legii penale mai favorabile au în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă (...).

254. Jurisprudența Curții Constituționale demonstrează faptul că operațiunea de determinare a legii penale mai favorabile este una complexă, care se realizează în concreto. Prin urmare, trebuie luate în calcul atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă. ”

Prevederi relevante din Decizia nr.124 din 02.03.2021

„15. (...) respectarea dispozițiilor art. 7 & 1 (...) impune, în cazul legilor penale succesive, alegerea globală a legii penale mai favorabile (...). „În mod logic, principiul aplicării retroactive a celei mai favorabile legi penale este corolarul principiului neretroactivității legii penale mai severe. Dacă o lege penală mai severă nu se poate aplica în cazul actelor săvârșite înainte de intrarea sa în vigoare, atunci o lege penală mai favorabilă trebuie să se aplice actelor comise anterior, dar judecate ulterior intrării sale în vigoare. Dacă legea penală mai severă ar continua să producă efecte după ce a fost înlocuită cu o lege penală mai favorabilă, ar fi încălcat principiul separării puterilor în măsura în care instanțele ar continua să aplice legea penală mai severă, deși legiuitorul a modificat evaluarea sa privind gradul de gravitate a comportamentului și gradul corespunzător de severitate a pedepselor aplicabile [...]. Curtea a adoptat o poziție clară privind definiția *lex mitior* cu scopul aplicării unor legi penale succesive: *lex mitior* este legea cea mai favorabilă acuzatului, ținând seama de situația acestuia, de natura infracțiunii și de circumstanțele în care a săvârșit-o. Acest lucru înseamnă că art. 7 & 1 din Convenție presupune o comparație în concreto a legilor penale aplicabile cauzei acuzatului, inclusiv legea în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii (vechea lege) și cea în vigoare la momentul judecării (noua lege) [...]. Hotărârea Scoppola nr. 2 arată că *lex mitior* trebuie să fie stabilită în concreto, adică judecătorul trebuie să confrunte fiecare lege penală aplicabilă (cea veche și cea nouă) cu faptele specifice cauzei, cu scopul de a stabili care ar trebui să fie pedeapsa în cazul în care se aplică fie legea veche, fie cea nouă. După stabilirea pedepselor care rezultă din legile aplicabile și în lumina faptelor cauzei, trebuie să se aplice legea care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului. ” În continuarea argumentației s-a arătat că, „pentru a stabili care este *lex mitior* în temeiul art. 7 & 1 din Convenție, trebuie să se procedeze, de asemenea, la o comparație globală a regimului represiv al fiecăreia din legile penale aplicabile în cazul acuzatului (metoda comparației globale). Judecătorul nu poate efectua o comparație regulă cu regulă (metoda comparației diferențiate), alegând regula cea mai favorabilă din fiecare din legile comparate. Două motive sunt oferite în mod tradițional în sprijinul acestei metode a comparației globale: în primul rând, fiecare regim represiv are propria sa logică, iar judecătorul nu poate distruge această logică, amestecând diverse reguli din diferite legi penale succesive; în al doilea rând, judecătorul nu se poate substitui legiuitorului și să creeze un nou regim represiv ad-hoc, alcătuit din diverse reguli ce decurg din diferite legi penale succesive. Prin urmare, art. 7 & 1 din Convenție impune stabilirea *lex mitior* în mod concret și global“.

Cu privire la schimbarea încadrării juridice a faptei

Prevederi relevante din Decizia nr.124 din 01.03.2005

„(...) se constată că schimbarea încadrării juridice a faptei este un act procesual necesar în cazurile în care rechizitoriul a reținut din eroare o anumită încadrare sau atunci când în cursul judecății apar elemente noi de natură

să determine o altă încadrare juridică decât cea dată prin actul de sesizare a instanței.

Inițiativa schimbării încadrării juridice a faptei, indiferent dacă are loc în fața primei instanțe sau în judecarea căilor de atac, aparține instanței de judecată, părților, precum și procurorului. Acest drept al părților și al procurorului de a solicita instanței modificarea cadrului procesual rezultă din prevederile art. 301 alin. 1 din Codul de procedură penală, normă de aplicație generală, conform căreia, "În cursul judecății, procurorul și oricare dintre părți pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii".

Totodată, susținerea autorului excepției, în sensul că dispozițiile art. 334 din Codul de procedură penală aduc atingere independenței și imparțialității instanței de judecată, este de asemenea neîntemeiată. Se constată că prevederile legale criticate nu numai că nu îngrădesc independența și imparțialitatea instanței, ci, dimpotrivă, acestea sunt expresia principiului consacrat de art. 124 alin. (3) din Constituție, conform căruia "Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii". Astfel, instanța judecătorească, în virtutea rolului său activ (...) are obligația de a pune în discuția părților o nouă încadrare juridică, ori de câte ori în cursul judecății se consideră că încadrarea dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată. Sub acest aspect imparțialitatea judecătorului nu este afectată atunci când, la propunerea unei părți sau a procurorului (...) dispune schimbarea încadrării juridice a faptei inculpatului, întrucât orice hotărâre adoptată se fundamentează pe aprecierea probelor existente în cauză. Cu acest prilej instanța nu își exprimă părerea cu privire la soluția care ar putea fi dată în cauză, așa cum pretinde autorul excepției, ci face aplicarea principiilor procesual penale, în special a principiului aflării adevărului. **Schimbarea încadrării juridice apare ca necesară tocmai pentru a se asigura o soluționare corectă a cauzei, în cadrul unui proces echitabil (...).**

Prevederile art. 334 din Codul de procedură penală nu contravin nici principiului prezumției de nevinovăție, întrucât prin schimbarea încadrării juridice instanța nu se pronunță asupra existenței faptei și a vinovăției inculpatului. Așadar, nu se poate vorbi de pronunțarea unei soluții în procesul penal."

Prevederi relevante din Decizia nr.250 din 16.04.2019

„18. (...) art. 6&3 lit. a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reglementează dreptul „acuzatului” de a fi informat cu privire la natura și cauzele „acuzăției” ce i se aduce. Dispozițiile convenționale precitate evidențiază necesitatea ca autoritățile naționale să depună o maximă diligență cu privire la modul în care se face notificarea „acuzăției” către cel interesat, deoarece actul de acuzație are un rol determinant în procedura penală; începând cu data notificării, persoana în cauză este oficial avizată despre baza factuală și juridică a învinuirii ce i se aduce (...). Art. 6 & 3 lit. a) din Convenție recunoaște acuzatului nu numai dreptul de a fi informat cu privire la „cauza” acuzației, adică faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzația, dar și la „natura” acuzației, adică încadrarea juridică a faptelor în cauză; în ambele situații informarea trebuie să fie detaliată (Hotărârea din 25.03.1999, Cauza Pélissier și Sassi vs. Franța, &51 ...).

19. Totodată, instanța europeană a decis că sfera de aplicare a art. 6 & 3 lit. a) din Convenție trebuie apreciată, în special, în lumina dreptului general la un proces echitabil, garantat de art. 6 & 1 din Convenție. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui inculpat și, prin urmare, cu privire la încadrarea juridică pe care instanța ar putea să o rețină împotriva acestuia este o condiție esențială a echității procedurii (Hotărârea din 25.03.1999, Cauza Pélissier și Sassi vs. Franța, & 52 ...). De asemenea, există o legătură între lit. a) și lit. b) ale art. 6 & 3 din Convenție, iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie să fie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea (...).

27. (...) În condițiile în care corecta încadrare juridică a unei fapte pentru care o persoană este inculpată ține de corecta aplicare a legii penale, de respectarea principiului legalității în cursul procedurilor judiciare, în vederea respectării acestor principii și a dreptului părților la un proces echitabil, pe parcursul procesului penal acuzația penală poate fi modificată din perspectiva încadrării juridice a faptei. Așadar, dacă fapta reținută în actul de sesizare în sarcina persoanei acuzate nu se regăsește perfect în norma care o incriminează, atunci instanța de judecată este obligată - din oficiu sau la cererea participanților la procesul penal, indiferent de procedura de judecată pe care o aplică - să îi găsească corespondentul în cadrul normativ (...). Încadrarea juridică a faptei semnifică stabilirea textului de lege care o prevede și o sancționează și caracterizarea ei ca infracțiune potrivit acestui text și presupune realizarea de către organele judiciare a unei relații corespunzătoare între conținutul legal al infracțiunii și conținutul concret al acesteia. Prin încadrarea juridică a faptei se statuează asupra textului din legea penală, a tiparului incriminator ce prevede și sancționează fapta socialmente periculoasă ce constituie obiectul cauzei penale (...). „Schimbarea încadrării juridice a faptei este un act procesual necesar în cazurile în care rechizitoriul a reținut din eroare o anumită încadrare sau atunci când în cursul judecății apar elemente noi de natură să determine o altă încadrare juridică decât cea dată prin actul de sesizare a instanței. Inițiativa schimbării încadrării juridice a faptei, indiferent dacă are loc în fața primei instanțe sau în judecarea căilor de atac, aparține instanței de judecată, părților, precum și procurorului. Acest drept al părților și al procurorului de a solicita instanței modificarea cadrului procesual rezultă din (...) normă de aplicație generală, conform căreia, «În cursul judecății, procurorul și oricare dintre părți pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii».“ (...).

28. Schimbând încadrarea juridică, instanța reține ca săvârșită aceeași faptă prevăzută în actul de sesizare, așadar, conținutul faptei imputate nu se schimbă. În acest sens, Curtea a constatat că „încadrarea juridică a faptei presupune realizarea de către organele judiciare a unei concordanțe între conținutul legal al infracțiunii și conținutul concret al acesteia. De pildă, se poate schimba încadrarea juridică dintr-o infracțiune în altă infracțiune, însă cu reținerea aceleiași laturi obiective, dar cu urmări sau cu împrejurări diferite. Așadar, schimbând încadrarea juridică

a faptei, instanța constată ca săvârșită aceeași faptă prevăzută în actul de sesizare, însă cu reținerea sau înlăturarea unor împrejurări de care nu/se face vorbire în rechizitoriu“ (...). Astfel, Curtea reține că necesitatea recalificării în drept a faptelor reținute în sarcina inculpatului poate să reiasă din cercetarea judecătorească, având în vedere materialul probator administrat (...) prin raportare la circumstanțele concrete ale cauzei.

38. (...) potrivit Directivei 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului, privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, „În cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzației se modifică într-o măsură care să afecteze în mod substanțial poziția persoanei suspectate sau acuzate, modificările ar trebui să i se comunice persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor și la timp pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare“ (...). Totodată Curtea reamintește că art. 6 & 3 lit. a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reglementează dreptul acuzatului de a fi informat cu privire la cauza acuzației (faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzația) și natura acuzației (încadrarea juridică a faptelor în cauză), iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie să fie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea.

39. Cu privire la „reîncadrarea juridică a acuzației“, Curtea Europeană a stabilit că „Acuzatul trebuie să fie informat în mod corespunzător și pe deplin cu privire la orice modificare a acuzației, inclusiv modificările care au legătură cu «cauza» acesteia, și trebuie să dispună de timpul și înlesnirile necesare pentru a reacționa la aceste modificări și pentru a-și organiza apărarea pe baza oricărei noi informații sau afirmații. Modificarea acuzației aduse unei persoane, indiferent dacă este vorba despre natura faptelor imputate sau despre calificarea lor juridică, trebuie adusă la cunoștința ei în aceleași condiții de promptitudine prevăzute de art. 6 & 3 lit. a), pentru ca ea să fie în măsură să dispună de facilitățile necesare organizării apărării în noile condiții apărute“ (Hotărârea din 25.07.2000, Cauza Mattoccia vs. Italia, &61 ...). Mai mult, aceeași instanță europeană a statuat că „Informațiile referitoare la acuzațiile aduse, inclusiv încadrarea juridică reținută de instanță în materie, trebuie să fie furnizate înaintea de proces, în actul de inculpare, fie cel puțin în cursul procesului, prin alte mijloace, precum extinderea formală sau implicită a acuzațiilor: Simpla menționare a posibilității teoretice ca instanța să ajungă la o concluzie diferită de cea a parchetului în ceea ce privește încadrarea infracțiunii este, în mod evident, insuficientă“ (Hotărârea din 20.04.2006, Cauza I.H. și alții vs. Austria, &34). S-a reținut totodată că „În cazul reîncadrării faptelor în cursul procesului, acuzatului trebuie să i se acorde posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare în mod practic și efectiv și în timp util (Hotărârea din 25.03.1999, Cauza Pélissier și Sassi vs. Franța, & 62 ...). De altfel, cu valoare de principiu, Curtea Europeană a statuat că „statele contractante au obligația de a adopta măsuri pozitive care să garanteze respectarea efectivă a drepturilor înscrise în art. 6, adică să realizeze punerea lor în valoare în folosul celor cărora le sunt recunoscute“ (Hotărârea din 30.01.2001, Cauza Vaudelle vs. Franța, &52), principiu aplicabil și dispozițiilor art. 6 & 3 litera a) din Convenție.

40. Plecând de la aceste premise, Curtea constată că punerea în discuția părților a noii încadrări juridice și informarea inculpatului referitor la dreptul de a cere lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecării, pentru a-și pregăti apărarea (...) are semnificația unei „simple menționări a posibilității teoretice ca instanța să ajungă la o concluzie diferită de cea a parchetului în ceea ce privește încadrarea infracțiunii“, astfel cum a reținut instanța europeană în jurisprudența precitată, insuficientă pentru exercitarea în mod efectiv a dreptului la apărare și pentru menținerea caracterului echitabil al procedurii. Formularea cu caracter general și imperativ a normei procesuale referitoare la obligativitatea punerii în discuție de către instanță a oricărei schimbări de încadrare juridică, precum și modalitatea specifică în care este reglementată desfășurarea unei atare proceduri în fața instanței constituie o garanție ca părțile să nu fie surprinse de o altă încadrare juridică a faptelor și ca ele să nu fie lipsite de posibilitatea de a pune concluzii cu privire la această nouă eventualitate. Însă, respectarea de către instanța de judecată a obligațiilor reglementate în art. 386 alin. (1) din Codul de procedură penală, în condițiile în care aceasta se pronunță cu privire la schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare la finalul procesului, prin hotărâre judecătorească, sentință sau decizie, nu este în măsură să mențină caracterul echitabil al procesului penal și exercitarea în mod efectiv de către inculpat a dreptului la apărare în procesul penal.

44. (...) Curtea constată că schimbarea încadrării juridice a faptei nu constituie o modalitate de exprimare anticipată a părerii cu privire la soluția susceptibilă de a fi adoptată într-o anumită cauză, astfel că judecătorul care participă la pronunțarea ei, prin încheiere, nu devine incompatibil cu a lua parte, în continuare, la soluționarea acelei cauze în fond (...). Curtea reține că, potrivit voinței legiuitorului, schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare este o problemă procedurală, ce nu privește soluționarea nemijlocită a cauzei. Or, „simplul fapt pentru judecător de a fi luat o decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de imparțialitate în privința sa. Ceea ce trebuie avut în vedere este întinderea și importanța acestei decizii. Aprecierea preliminară a datelor din dosar nu poate semnifica faptul că ar fi de natură să influențeze aprecierea finală, ceea ce interesează fiind ca această apreciere să se facă la momentul luării hotărârii și să se bazeze pe elementele dosarului și pe dezbaterile din ședința de judecată“ (Hotărârea din 06.06.2000, Cauza Morel împotriva Franței). Totodată Curtea constată că schimbarea încadrării juridice, dispusă prin încheiere anterioară soluționării pe fond a cauzei, nu atrage incompatibilitatea judecătorului (...), a considera caz de incompatibilitate participarea la schimbarea încadrării juridice a faptei prin încheiere, anterioară judecării în fond, ar însemna să se renunțe la principiul continuității judecătorului și la garanțiile procesuale cu rol esențial în aflarea adevărului și asigurarea justei soluționări a cauzei, în condițiile în care jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului obligă la luarea în considerare a principiului continuității completului de judecată, prin prisma exigențelor regulii nemijlocirii ce decurge din art. 6 & 1 din Convenție (Hotărârea din 05.02.2014, Cauza Cutean vs. România, & 60 și 61 ...).

46. (...) Curtea constată că, pentru asigurarea caracterului echitabil al procesului penal și în vederea exercitării în mod efectiv a dreptului la apărare de către inculpat, singura interpretare care asigură textului criticat - art. 386 alin. (1) din Codul de procedură penală - conformitatea cu dispozițiile din Constituție și Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale este aceea care impune ca schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare să se realizeze de către instanța de judecată prin hotărâre care nu soluționează fondul cauzei, ulterior punerii în discuția părților a noii încadrări juridice a faptei, însă anterior soluționării fondului cauzei.

47. Cu toate că normele procesuale penale criticate nu reglementează, în mod expres, felul hotărârii prin care se pronunță schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare, interpretarea acestora de către instanța de judecată trebuie să asigure exercitarea efectivă a dreptului la apărare și caracterul echitabil al procesului (...).

48. În raport cu această practică a instanțelor de judecată, Curtea reține că instanța de control constituțional a statuat că deturnarea reglementărilor legale de la scopul lor legitim, printr-o sistematică interpretare și aplicare eronată a acestora de către instanțele judecătorești sau de către celelalte subiecte chemate să aplice dispozițiile de lege, poate determina neconstituționalitatea acelei reglementări. În acest caz, Curtea Constituțională are competența de a elimina viciul de neconstituționalitate astfel creat, esențială în asemenea situații fiind asigurarea respectării drepturilor și libertăților persoanelor, precum și a supremației Constituției (Decizia nr. 448 din 29.10.2013 și Decizia nr. 336 din 30.04.2015 ...).

9) Jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene

Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 24.07.2023 cauza C-107/23

„103. În ordinea juridică a Uniunii, principiul legalității infracțiunilor (...) și principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) sunt consacrate la articolul 49 alin. (1) din cartă.

106. (...) în conformitate cu articolul 49 alineatul (1) ultima teză din cartă, principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) impune ca, în cazul în care, ulterior săvârșirii infracțiunii, legea prevede o pedeapsă mai ușoară, să se aplice aceasta din urmă.

107. (...) aplicarea acestui din urmă principiu implică o succesiune de regimuri juridice în timp și se întemeiază pe constatarea că această succesiune reflectă, în cadrul ordinii juridice în cauză, o schimbare de poziție fie în ceea ce privește calificarea penală a faptelor susceptibile să constituie o infracțiune, fie în ceea ce privește pedeapsa care trebuie aplicată unei asemenea infracțiuni (Hotărârea din 07.08.2018, Clergeau și alții, C-115/17, EU:C:2018:651).

113. (...) este necesar să se amintească importanța, atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinele juridice naționale, pe care o prezintă principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, care impune ca legea penală aplicabilă să fie previzibilă, precisă și neretroactivă (...).

114. Aceste cerințe privind previzibilitatea, precizia și neretroactivitatea legii penale constituie o expresie specifică a principiului securității juridice. Astfel, acest principiu fundamental al dreptului Uniunii impune, pe de o parte, ca normele de drept să fie clare și precise și, pe de altă parte, ca aplicarea lor să fie previzibilă pentru justițiabili, mai ales atunci când ele pot produce consecințe defavorabile. Principiul menționat constituie un element esențial al statului de drept, care este identificat la articolul 2 TUE atât ca valoare fondatoare a Uniunii, cât și ca valoare comună statelor membre (...).

10) Principii generale aplicabile speței

31. Unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului și ale statului de drept îl constituie principiul legalității. Preeminența dreptului presupune, *inter alia*, asigurarea legalității și a certitudinii juridice. Preeminența dreptului se asigură prin întreg sistemul de drept, inclusiv prin normele penale, acestea caracterizându-se prin anumite trăsături proprii, distincte în raport cu alte categorii de norme, ce se diferențiază între ele prin caracterul și structura lor, prin sfera de incidență. Curtea Constituțională a scos în evidență că, „preeminența dreptului în materie penală exprimă printre altele asigurarea legalității infracțiunilor și pedepselor; inadmisibilitatea aplicării extensive a legii penale, în detrimentul persoanei, în special, prin analogie”. Curtea reiterează cu orice ocazie că, incriminarea faptelor în legile penale, stabilirea pedepsei pentru ele, precum și alte reglementări, se întemeiază pe rațiuni de politică penală. Astfel, legea penală constituie un ansamblu de reguli juridice, formulate într-o manieră clară, concisă și precisă (HCC nr.21 din 21.07.2016, && 52-54).

32. În materie penală, dispozițiile articolului 22 din Constituție, împreună cu prevederile articolului 7 CEDO, garantează principiul legalității incriminării și al pedepsei penale (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Acest principiu cuprinde una din garanțiile esențiale care decurg din dreptul european al drepturilor omului și anume aplicarea celei mai favorabile legi (lex mitior).

33. Conform art.7 §1 CEDO, nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituie o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. Textul acestei norme instituie principiul legalității delictelor și pedepselor și cel potrivit căruia o lege penală nu poate fi aplicată extensiv în detrimentul acuzatului, în special prin analogie, ceea ce înseamnă că o infracțiune trebuie să fie definită clar prin lege. Această condiție

este îndeplinită atunci când persoana poate să știe, pornind de la prevederile normei pertinente și la nevoie, cu ajutorul *interpretării ce-i este dată în jurisprudență*, ce acte și omisiuni sunt de natură să-i angajeze responsabilitatea penală (*Hotărârea CtEDO din 25.05.1993 în cauza Kokkinakis vs. Greciei*, §52). Noțiunea de "lege" care incriminează faptele ce constituie infracțiuni corespunde sensului care se regăsește în alte dispoziții ale Convenției, el cuprinde atât normele de drept "de origine legislativă" cât și pe cele *jurisprudențiale* și presupune îndeplinirea unor condiții calitative, cele de *accesibilitate* și de *previzibilitate* (*cauza Cantoni vs. Franței*).

34. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a stabilit că articolul 7 din Convenție trebuie să fie interpretat și aplicat astfel încât *să se asigure o protecție efectivă împotriva urmăririi penale, a condamnării și a sancționării arbitrare a persoanei* (*Rohlena v. Cehia (MC)*, 27.01.2015, § 50). Principiul *lex mitior* vizează aplicarea legii celei mai favorabile acuzatului, ținând seama de situația acestuia, de natura infracțiunii și de circumstanțele în care a săvârșit-o. În cazul în care există diferențe între legislația penală în vigoare la momentul săvârșirii unei infracțiuni și legislația penală ulterioară, adoptată înaintea pronunțării unei hotărâri definitive, instanța de judecată trebuie să aplice legislația ale cărei dispoziții sunt cele mai favorabile pentru inculpat (*Cauza Ocalan vs. Turcia (nr. 2)*, Hotărârea din 18.03.2014, & 175; *Cauza Gouarre Patte vs. Andora*, Hotărârea din 12.01.2016, & 28; *Cauza Ruban vs. Ucraina*, Hotărârea din 12.07.2016, & 37; *Cauza Koprivnikar vs. Slovenia*, Hotărârea din 24.01.2017, & 49). Pentru CtEDO, această obligație de a aplica „dintre mai multe legislații penale, cea ale cărei dispoziții sunt cele mai favorabile pentru acuzat reprezintă o clarificare a normelor cu privire la succesiunea drepturilor penale, care, potrivit acesteia este un alt element esențial al art. 7, și anume previzibilitatea pedepselor”.

35. La fel, ca interdicția aplicării retroactive, principiul „*lex mitior*” se aplică în ceea ce privește dispozițiile care definesc *infracțiuni și pedepse*, iar *instanțele judecătorești trebuie să aplice legea ale cărei prevederi sunt cele mai favorabile inculpatului* (*mutatis mutandis Cauza G. vs. Franța*, Hotărârea din 27.09.1995, & 26; *Cauza Westerman vs. Țările de Jos*, Hotărârea din 13.12.1999, subpet. 9.2; *Cauza Gombert vs. Franța* Hotărârea din 11.04.2003, & 6-2; *Cauza Filipovitch vs. Lituania*, Hotărârea din 19.09.2003, & 7-2; *Cauza Gomez de Casafranca vs. Peru*, Hotărârea din 19.09.2003, & 7-2).

36. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că, *principiul legalității incriminării* și a pedepsei penale reprezintă principala garanție a *securității juridice* a persoanei în materie penală (*HCC nr.39 din 21.12.2021*, & 35).

37. Curtea Constituțională a stabilit că principiul în discuție are consecințe atât pentru activitatea de elaborare a normelor penale, cât și pentru *procesul aplicării acestora*. Altfel spus, acesta este obligatoriu deopotrivă pentru legislator și pentru judecător. Curtea menționează că, în activitatea legislativă, *principiul legalității incriminării* și a pedepsei intervine și se realizează atât sub aspect *material*, cât și sub aspect *formal*. Sub aspect *material*, acest principiu îi impune legislatorului două obligații fundamentale: (1) *să prevadă într-un text de lege faptele considerate infracțiuni și pedepsele aferente*; și (2) *să redacteze textul legal cu suficientă claritate, pentru ca orice persoană să poată realiza care sunt acțiunile sau inacțiunile care intră sub incidența acestuia*. Aspectul *formal* se referă la obligația adoptării normelor penale ca legi organice, potrivit articolului 72 alin. (3) lit. n) din Constituție (*HCC nr.12 din 14.05.2018*, § 35 și § 36; *HCC nr. 25 din 12.08.2021*, § 60 și § 61). Pe de altă parte, principiul analizat le impune subiectelor care au competența aplicării legii penale, inclusiv *instanțelor de judecată*, două obligații esențiale: (1) *interpretarea corectă și aplicarea în mod uniform a legii penale*; (2) *interzicerea aplicării retroactive a legii penale, cu excepția legii penale mai favorabile* (*HCC nr.12 din 14.05.2018*, § 37; *HCC nr. 25 din 12.08.2021*, § 62; *HCC nr.39 din 21.12.2021*, & 36-38).

Neconstituționalitatea prevederilor legale criticate

Neconstituționalitatea prevederilor articolului 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagmele „*care ușurează pedeapsa*”; „*care înlătură caracterul infracțional al faptei (...)* ori, în alt mod, *ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea*” și ale articolului 73 alin. (4) din Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017

38. În sensul art. 1 alin. (3), 22 din Constituție, exigențele statului de drept presupun, *inter alia*, asigurarea *legalității și a certitudinii juridice*; *legalitatea incriminării și a pedepsei* reprezintă

principala *garanție a securității juridice a persoanei în materie penală* (HCC nr.22 din 01.10.2018).

39. Garanțiile constituționale prevăzute de *art. 22 separat și combinat cu art. 1 alin. (3) din Constituție*, de rând cu prevederile art. 7 CEDO, impun ca doar legiuitorul să reglementeze conduita incriminată, astfel încât fapta, ca semn a laturii obiective, să fie cert definită, dar nu identificată prin interpretarea extensivă de către cei care aplică legea penală. O astfel de modalitate de aplicare poate genera interpretări abuzive. Cerința interpretării stricte a normei penale, ca și interdicția analogiei în aplicarea legii penale urmărește protejarea persoanei împotriva arbitrariului (HCC nr.21 din 22.07.2016, & 56).

40. În materie penală, *principiul preeminenței dreptului* generează următoarele principii, și anume: *principiul legalității infracțiunilor și pedepselor; principiul inadmisibilității aplicării extensive a legii penale, în detrimentul persoanei, în special prin analogie; principiul aplicării legii penale în timp; neretroactivitatea legii penale, cu excepția legii penale mai favorabile* (în materie penală se aplică legea în vigoare la momentul comiterii faptei, și nu legea intrată în vigoare după consumarea infracțiunii, cu excepția legii mai favorabile, care are efect retroactiv), așa după cum reiterează Curtea Constituțională cu orice ocazie (HCC nr.14 din 27.05.2014, && 45, 51).

41. În *cauza Maktouf și Damjanovic vs. Bosnia și Herțegovina* (hotărârea din 18.07.2013), Curtea a reținut că, în mod logic, *principiul aplicării retroactive a celei mai favorabile legi penale* este corolarul *principiului neretroactivității legii penale mai severe*. Dacă o lege penală mai severă nu se poate aplica în cazul actelor săvârșite înainte de intrarea sa în vigoare, atunci *o lege penală mai favorabilă trebuie să se aplice actelor comise anterior*, dar judecate ulterior intrării sale în vigoare. Dacă legea penală mai severă ar continua să producă efecte după ce a fost înlocuită cu o lege penală mai favorabilă, ar fi încălcat *principiul separării puterilor* în măsura în care instanțele ar continua să aplice legea penală mai severă, deși legiuitorul a modificat evaluarea sa privind gradul de gravitate a comportamentului și gradul corespunzător de severitate a pedepselor aplicabile. Curtea a adoptat o poziție clară privind definiția *lex mitior* cu scopul aplicării unor *legi penale succesive: lex mitior este legea cea mai favorabilă acuzatului*, ținând seama de situația acestuia, *de natura infracțiunii și de circumstanțele în care a săvârșit-o*. Acest lucru înseamnă că art. 7 & 1 din Convenție presupune o comparație *in concreto* a legii penale aplicabile cauzei acuzatului, inclusiv legea în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii (*vechea lege*) și cea în vigoare la momentul judecării (*noua lege*). În *cauza Scoppola* (nr.2) vs. Italia se arată că *lex mitior* trebuie să fie stabilită *in concreto*, adică judecătorul trebuie să confrunte fiecare lege penală aplicabilă cu faptele specifice cauzei, cu scopul de a stabili care ar trebui să fie pedeapsa în cazul în care se aplică fie legea veche, fie cea nouă. După stabilirea pedepselor care rezultă din legile aplicabile și în lumina faptelor cauzei, trebuie să se aplice *legea care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului*. S-a arătat că, pentru a stabili care este *lex mitior* în temeiul art. 7 & 1 din Convenție, trebuie să se procedeze, de asemenea, la o *comparație globală a regimului represiv* al fiecăreia din legile penale aplicabile în cazul acuzatului (*metoda comparației globale*) judecătorul nu poate efectua o comparație regulă cu regulă (*metoda comparației diferențiate*), alegând regula cea mai favorabilă din fiecare din legile comparate. Două motive sunt oferite în mod tradițional în sprijinul acestei metode a comparației globale: în primul rând, fiecare regim represiv are propria sa logică, iar judecătorul nu poate distruge această logică, amestecând diverse reguli din diferite legi penale succesive; în al doilea rând, judecătorul nu se poate substitui legiuitorului și să creeze un nou regim represiv ad-hoc, alcătuit din diverse reguli ce decurg din diferite legi penale succesive. Prin urmare, art. 7 & 1 CEDO, impune stabilirea *lex mitior în mod concret și global*.

42. La caz, situația juridică prezentă constituie o veritabilă ipoteză de aplicare a unei legi penale mai favorabile, fiind în prezența unei succesiuni de legi în timp, care au avut ca efect *reconfigurarea conținutului constitutiv al infracțiunii de escrocherie*, ca manifestări succesive de voință a legiuitorului primar, care a adoptat Legea nr.136 din 06.06.2024 privind modificarea art. 327 din Codul penal. În același timp, prevederile legale criticate îngrădesc dreptul garantat de art. 7 & 1 CEDO datorită faptului că împiedică stabilirea *lex mitior în mod concret și global*.

Neconstituționalitatea prevederilor articolului 73 alin. (4) din Legea nr.100/2017 separat și combinat cu articolul 10 alin. (1) CP în partea ce ține de sintagma „care ușurează pedeapsa”

43. Din perspectiva dreptului garantat de art. 7 CEDO, în lumina celor invocate *supra*, se impune intervenția Curții Constituționale în vederea eliminării din fondul activ al legislației a unor norme legale neconstituționale, care fac inaplicabil principiul *lex mitior* așa cum acesta a fost interpretat de Curtea de la Strasbourg sau, cel puțin, generează condiții pentru interpretarea acestui principiu ca fiind unul *teoretic și iluzoriu* în cazul în care acesta trebuie să fie tratat ca unul *concret și efectiv*, la fel ca toate garanțiile ce rezultă din art. 7 CEDO, de rând cu **art. 22 din Constituție**. În esență, se impune **constatarea incompatibilității** între art. 73 alin. (4) din Legea nr.100/2017; art. 10 alin. (1) CP în partea ce ține de sintagma „care ușurează pedeapsa” și **art. 22 separat și combinat cu art. 1 alin. (3) din Constituție**, în așa mod asigurându-se efectiv **principiul securității juridice**.

44. Potrivit art. 73 alin. (3) din Legea nr.100/2017, *actul normativ produce efecte doar cât este în vigoare și, de regulă, nu poate fi retroactiv sau ultraactiv*. Derogarea de la această regulă este prevăzută la alin. (4) din norma legală, după cum urmează: **„Au efect retroactiv doar actele normative prin care se stabilesc sancțiuni mai blânde”**. În sensul art. 10 alin. (1) CP „*legea penală (...) care ușurează pedeapsa (...) are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi (...)*”.

45. Prevederile art. 73 alin. (4) din Legea nr.100/2017 separat și combinat cu articolul 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care ușurează pedeapsa” reduc nejustificat sfera de competență a instanțelor de judecată în așa măsură încât determinarea caracterului mai favorabil al legii penale, în contextul normelor penale succesive, se limitează în exclusivitate la **stabilirea sancțiunii mai blânde (care ușurează pedeapsa)**, adică la **cuantumul sau conținutul pedepselor**, fiind neglijate o serie de alte elemente scoase în evidență de Curtea de la Strasbourg, inclusiv „**condițiile de incriminare**”, „**cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea**”, etc. Astfel, se ignoră faptul că, **principiul „lex mitior”** se aplică în ceea ce privește dispozițiile care **definesc infracțiuni nu doar pedepse, iar instanțele judecătorești trebuie să aplice legea ale cărei prevederi sunt cele mai favorabile inculpatului**.

46. Problema de constituționalitate a prevederilor legale criticate ține de situația juridică creată, care are impact asupra aplicării principiului *lex mitior*, astfel încât **principiul aplicării retroactive a celei mai favorabile legi penale** se aplică fără a se ține seama de „**natura infracțiunii și de circumstanțele în care a fost săvârșită**”; *lex mitior* nu este stabilită *in concreto*. Aceleași prevederi legale nu-i permit judecătorului să stabilească „**legea care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului**”; generează condiții pentru ca în procesul de stabilire a *lex mitior* să fie aplicată **metoda comparației diferențiate** în detrimentul **metodei comparației globale**, astfel se ajunge la o *lex tertia*, judecătorii atribuindu-și atribuțiile legiuitorului prin crearea unui nou regim represiv ad-hoc, alcătuit din diverse reguli ce decurg din diferite legi penale succesive, ignorându-se că fiecare regim represiv are propria sa logică iar judecătorul nu poate distruge această logică, în mod contrar ar fi încălcat **principiul separării puterilor**.

47. La nivel național există o „**abordare uniformă**” de natură să îngreădească nejustificat dreptul garantat de art. 7 CEDO, care presupune stabilirea *lex mitior* doar prin **determinarea sancțiunii mai blânde**, ignorându-se „**natura infracțiunii și circumstanțele în care a fost săvârșită fapta**”, neglijându-se faptul că, normele penale succesive au dus la **reconfigurarea conținutului constitutiv al infracțiunii**.

48. Așadar, prevederile legale criticate **contravin art. 22 separat și combinat cu art. 1 alin. (3) din Constituție**, deoarece nu permit stabilirea „**legii care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului**”; creează premise pentru ca stabilirea *lex mitior* să se limiteze la determinarea „**pedepsei mai blânde**”; permite **aplicarea ultraactivă absolută a legii penale**, ceea ce contravine art. 7 CEDO.

Neconstituționalitatea prevederilor articolului 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care înlătură caracterul infracțional al faptei (...) ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea”

49. Codul penal al Republicii Moldova nu utilizează expresia *lege favorabilă*. La definirea conceptului legii penale favorabile în doctrină se folosesc mai multe sintagme unanim acceptate de

origine latină, inclusiv sintagma *lex mitior* (*Mitior lex*). Natura acestei legi se deduce din formularea legislativă inserată în art. 10 alin. (1) CP. Din această normă desprindem trei tipuri de legi favorabile: *legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei; legea penală care ușurează pedeapsa; legea penală care în alt mod ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea.*

50. În contextul normelor penale succesive, fiind chemate să stabilească *lex mitior*, de regulă, instanțele de judecată aplică ultraactiv prevederile normelor de incriminare, cu toate că, judecarea cauzelor penale are loc chiar după intrarea în vigoare a normei actuale de incriminare, invocându-se faptul că „infracțiunea nu a fost decriminalizată” (a se vedea cu titlu de exemplu: Deciziile CSJ nr.1ra-1422/2021 din 28.06.2021; nr.1ra-662/2023 din 13.02.2024; nr.1ra-1641/23 din 06.03.2024; nr.1ra-1904/2023 din 02.04.2024, etc.). Astfel, caracterul penal al faptelor se stabilește din perspectiva *condițiilor de incriminare* stabilite în baza *legii vechi*, care se aplică ultraactiv, fără a fi luate în calcul *condițiile de incriminare* stabilite prin *legea în vigoare*, chiar dacă a fost *reconfigurat conținutul constitutiv al infracțiunii*. De la sine, aplicarea ultraactivă a *normei penale vechi* datorită semnificațiilor create de interpretarea jurisprudențială a prevederilor art. 10 alin. (1) CP *contravine art. 22 separat și combinat cu art. 1 alin. (3) din Constituție deoarece înlătură garanțiile instituite de art. 7 CEDO.*

51. Având în vedere importanța *principiului lex mitior*, în alte state, Curtea Constituțională intervine de fiecare dată când sesizează existența unei probleme de constituționalitate, *asigurând efectiv dreptul garantat de art. 7 CEDO.*

52. În primul rând scoatem în evidență că, potrivit jurisprudenței sale, Curtea Constituțională a României a consacrat posibilitatea și obligația sa de a interveni, ori de câte ori este sesizată, „*în cazul în care un text legal poate genera interpretări de natură a aduce atingere prevederilor constituționale*”. În practica sa, Curtea Constituțională a României a statuat că „fără a nega rolul constituțional al instanței supreme, a cărei competență este circumscrisă situațiilor de practică neunitară, Curtea Constituțională reține că, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, este obligată să intervină ori de câte ori acele interpretări generează încălcări ale prevederilor legii fundamentale. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional (...)”. Astfel, Curtea Constituțională a stabilit că „*indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, atât instanțele judecătorești, cât și organele administrative trebuie să se conformeze Deciziei Curții și să o aplice ca atare*” (a se vedea inclusiv Decizia CCR nr.265 din 06.05.2014, && 50-52).

53. Având în vedere obiectul sesizării, în lumina considerentelor expuse *supra*, sperăm că Curtea Constituțională va avea o abordare similară în contextul problemei de constituționalitate a normei penale ce reglementează *determinarea legii penale mai favorabile.*

54. Pentru asigurarea efectivă a garanțiilor instituite de art. 7 CEDO; pentru a nu admite încălcarea dreptului convențional ca efect a interpretării extensiv defavorabile a prevederilor legale criticate în contextul limitării *determinării legii penale mai favorabile* doar la două situații juridice: 1) *stabilirea sancțiunii mai blânde*; 2) *stabilirea prezenței dezincriminării doar în contextul ipotezei când o incriminare din legea veche nu mai are corespondent în legea nouă, dar nu și în contextul altor ipoteze având în vedere multiplele metode de înlăturare parțială a caracterului penal al unei fapte*; pentru a se asigura „*determinarea legii care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului*”, conform standardelor convenționale, este necesar de scos în evidență anumite exigențe de ordin constituțional.

55. În primul rând urmează de reținut că, *prin aplicarea legii penale în timp* se înțelege ansamblul de norme juridice penale ce izvorăsc din rațiuni de politică penală, prin care se reglementează modul de aplicare a principiului *lex mitior* în raport cu timpul săvârșirii infracțiunii și cu momentul tragerii la răspundere penală a celor ce au săvârșit infracțiuni. Totodată, *determinarea legii mai blânde* este o operațiune complexă, ea nu presupune o activitate abstractă, ci una concretă, fiind indisolubil legată de fapta comisă și de autorul ei. *Determinarea caracterului „mai favorabil”* are în vedere o serie de elemente, cum ar fi: *cuantumul sau conținutul pedepselor,*

condițiile de incriminare, cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea, influența circumstanțelor atenuante sau agravante, normele privitoare la participare, tentativă, recidivă etc. Așa fiind, criteriile de *determinare a legii penale mai favorabile* au în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă (a se vedea inclusiv Decizia CC a României nr.650 din 25.10.2018, & 251-254).

56. Astfel, pentru *identificarea concretă a legii penale mai favorabile* trebuie avute în vedere o serie de criterii care tind fie la înlăturarea răspunderii penale, ori a consecințelor condamnării, fie la aplicarea unei pedepse mai mici. Aceste elemente de analiză vizează în primul rând condițiile de incriminare, apoi cele de tragere la răspundere penală și, în sfârșit, *criteriul pedepsei* (a se vedea inclusiv Decizia CC a României nr.265 din 06.05.2014, & 32). Doar așa se poate asigura „*aplicarea legii care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului*” (a se vedea inclusiv considerentele Curții Constituționale a României axate pe analiza *lex mitior* în contextul Hotărârii CtEDO în cauza Scoppola nr. 2; Decizia CC a României nr.124 din 02.03.2021).

57. Când privește *determinarea concretă a legii penale mai favorabile*, această operațiune vizează aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la o lex tertia, care, în pofida prevederilor constituționale, ar permite judecătorului să legifereze (a se vedea inclusiv DCC a României nr.265 din 06.05.2014, & 50). Astfel, pentru a stabili care este *lex mitior* în temeiul art. 7 & 1 din Convenție, trebuie să se procedeze, la o comparație globală a regimului represiv al fiecăreia din legile penale aplicabile în cazul acuzatului (metoda comparației globale). Judecătorul nu poate efectua o comparație regulă cu regulă (metoda comparației diferențiate), alegând regula cea mai favorabilă din fiecare din legile comparate. Două motive sunt oferite în mod tradițional în sprijinul acestei metode a comparației globale: în primul rând, fiecare regim represiv are propria sa logică, iar judecătorul nu poate distruge această logică, amestecând diverse reguli din diferite legi penale succesive; în al doilea rând, *judecătorul nu se poate substitui legiuitorului și să creeze un nou regim represiv ad-hoc*, alcătuit din diverse reguli ce decurg din diferite legi penale succesive. Prin urmare, art. 7 & 1 din Convenție impune stabilirea *lex mitior* în mod concret și global (a se vedea inclusiv DCC a României nr.124 din 02.03.2021, & 15).

58. Așadar, prevederile legale criticate contravin art. 22 separat și combinat cu art. 1 alin. (3), art. 16 din Constituție, deoarece nu permit stabilirea „legii care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului”, contrar art. 7 CEDO.

Neconstituționalitatea prevederilor articolului 325 alin. (2) din Codul de procedură penală

59. *Dreptul la un proces echitabil* constituie una dintre componentele principiului asigurării preeminenței dreptului într-o societate democratică. După cum a arătat Înalta Curte, statele semnatare ale Convenției au decis să ia toate măsurile necesare pentru apărarea efectivă a unor drepturi enunțate de Declarația Universală a Drepturilor Omului, „datorită atașamentului lor sincer la principiul preeminenței dreptului” (CEDH, 21.02.1975, Golder c/Royaume-Uni, Serie A nr.18, & 34). Aceste măsuri semnifică organizarea unei bune administrări a justiției, credibilă, sigură, imparțială și independentă pentru ceea ce ajung în fața instituțiilor judiciare.

60. La nivel național, art. 20 din Constituție asigură *principiul accesului liber la justiție*, principiu care este materializat și *transpus în normele procesuale care guvernează aplicabilitatea acestuia* (DCC nr.14 din 15.11.2012, & 13), acest principiu implicând exigente procedurale precise (DCC nr.16 din 15.02.2022, & 36). Exercițarea accesului liber la justiție și a dreptului la un proces echitabil nu poate avea loc decât într-un anumit cadru juridic, stabilit de legiuitor (DCC nr.17 din 23.03.2016, & 27), care să corespundă standardului convențional de calitate.

61. Dreptul la un proces echitabil, privit în sens larg al acestei noțiuni, cuprinde toate garanțiile pe care le instituie art. 6 & 1 din Convenție, inclusiv dreptul oricărei persoane de a fi judecată în mod echitabil de un tribunal independent și imparțial, *instițuit de lege*. Expresia „*instițuită de lege*” se referă nu doar la temeiul legal al însăși existenței „*instanței*”, ci și la respectarea de către instanță a normelor specifice după care se conduce (Gorguiladzé vs. Georgiei, & 68).

62. Într-o formulare, instanța europeană a arătat că „*combinat cu dispozițiile parag. 3, parag. 1 al art. 6 stabilește elementele esențiale ale unui proces echitabil în materie penală. Ele constau în special, în*

informarea acuzatului, în cel mai scurt timp, cu privire la natura și cauzele acuzației ce i se aduc, acordarea timpului și facilităților necesare formulării apărărilor sale, asigurarea dreptului la apărare, singur sau asistat de un avocat, posibilitatea interogării martorilor în acuzare și a convocării și ascultării celor în apărare în aceleași condiții, în condiții de respect al principiului contradictorialității” (Cauza Barbery, Messegue și Jobardo vs. Spania, hotărârea din 06.12.1998).

63. Astfel scoatem în evidență că, art. 6 & 3 lit. a) din CEDO reglementează dreptul „acuzatului” de a fi informat cu privire la natura și cauzele „acuzației” ce i se aduce. Dispozițiile convenționale precitate evidențiază necesitatea ca autoritățile naționale să depună o *maximă diligență* cu privire la modul în care se face notificarea „acuzației” către cel interesat, deoarece actul de acuzație are un rol determinant în procedura penală; începând cu data notificării, persoana în cauză este oficial avizată despre baza factuală și juridică a învinuirii ce i se aduce (Hotărârea din 19.12.1989, în cauza *Kamasinski v. Austria*, & 79). Art. 6 & 3 lit. a) din Convenție recunoaște acuzatului nu numai dreptul de a fi informat cu privire la „cauza” acuzației, adică *faptele materiale* de care este acuzat și pe care se bazează acuzația, dar și la „natura” acuzației, adică *încadrarea juridică a faptelor* în cauză; în ambele situații informarea trebuie să fie detaliată (Hotărârea din 25 martie 1999, în cauza *Pelissier și Sassi v. Franța*, & 51; Hotărârea din 25 iulie 2000, în cauza *Mattoccia v. Italia*, & 59; Hotărârea din 7 ianuarie 2010, în cauza *Penev v. Bulgaria*, && 33 și 42; Hotărârea din 12 aprilie 2011).

64. În aplicarea garanției reglementate la art. 6 & 3 lit. a) din Convenție, specifică unui proces echitabil, în materie penală, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene au emis Directiva 2012/13/UE privind *dreptul la informare* în cadrul procedurilor penale, întrucât „*Persoanele acuzate de săvârșirea unei infracțiuni ar trebui să primească toate informațiile referitoare la acuzare, astfel încât să-și poată pregăti apărarea și să se garanteze echitatea procedurilor penale*” (&27), iar „*Informațiile puse la dispoziția persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate ar trebui să fie furnizate cu promptitudine, cel târziu înainte de primul lor interogatoriu oficial, de către poliție sau de către o altă autoritate competentă ... Ar trebui furnizată o descriere suficient de detaliată a faptelor, inclusiv, dacă se cunosc, a momentului și locului, referitoare la infracțiunea de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate persoanele, precum și a încadrării juridice posibile a infracțiunii prezumate, având în vedere etapa procedurilor penale în care se furnizează o astfel de descriere, astfel încât să se garanteze caracterul echitabil al procedurilor menționate și să se permită exercitarea efectivă a dreptului la apărare*” (&28). Articolul 6 alin. (1) și (3) din Directiva 2012/13/UE, care reglementează dreptul la informare, prevede că „(1) *Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere acestea sunt suspectate sau acuzate. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare [...]* (3) *Statele membre se asigură că, cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate.*”

65. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că protecția persoanei constituie una dintre atribuțiile de bază ale statului, iar *posibilitatea persoanei de a utiliza, în instanța de judecată, toate mijloacele procedurale necesare pentru apărarea sa constituie un remediu efectiv pentru asigurarea unui proces echitabil, principiu care se desprinde din cuprinsul articolului 20 alin. (1) din Constituție*. Curtea a considerat incident și *articolul 26 din Constituție*, deoarece dreptul la apărare constă din totalitatea prerogativelor și posibilităților pe care le au, potrivit legii, persoanele în vederea apărării intereselor lor. Curtea subliniază că *dreptul la apărare, ca garanție a dreptului la un proces echitabil, cuprinde totalitatea drepturilor și a regulilor procedurale, care îi acordă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc și de a contesta învinuirile, în vederea demonstrării nevinovăției sale*. Dreptul la apărare trebuie asigurat pe tot parcursul procesului penal. Înalta Curte a notat că, potrivit dispozițiilor constituționale și legale, autoritățile judiciare sunt obligate să ia toate măsurile necesare pentru ca apărarea să fie exercitată *în mod efectiv* (HCC nr. 30 din 22.11.2018).

66. În speță, obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 325 alin. (2) CPP, care nu corespund standardului convențional de calitate (*cel puțin datorită semnificației create de interpretarea jurisprudențială*), făcând astfel posibilă practica instanțelor de judecată de

a ignora exigențele privind *calificarea oficială a infracțiunii* la etapa cercetării judecătorești (a se vedea art. 113 CP), atunci când se impune „schimbarea încadrării juridice” și, în același timp, practica judiciară care presupune lăsarea fără examinare a cererii părții apărării privind „schimbarea încadrării juridice”, chiar dacă este vorba de aplicare legii penale mai favorabile și/sau practică privind „schimbarea încadrării juridice” după închiderea dezbaterilor, inclusiv în instanța de apel. În consecință, *se încalcă art. 20 și 26 din Constituție, fiecare separat și combinat cu art. 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție.*

67. Potrivit art. 113 alin. (2) CP, *calificarea oficială a infracțiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecători.* Aceste prevederi legale se raportează la noțiunea de „*acuzatii în materie penală*”, care trebuie înțeleasă în sensul Convenției Europene, ținând cont de garanțiile instituite de art. 6 & 3 CEDO.

68. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut: „(...) potrivit articolului 113 din Codul penal, *calificarea infracțiunii cuprinde acea parte a procesului de aplicare a normelor juridice care constă în determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componentei infracțiunii, prevăzute de norma penală. De asemenea, potrivit prevederilor aceluiași articol, efectuarea calificării juridico-penale oficiale este încredințată de către stat unor organe speciale de urmărire penală, ale procuraturii și instanțelor judecătorești, care acționează în numele legii (...) încadrarea juridică a faptei penale, identificarea normei aplicabile cazului și stabilirea pedepsei penale țin de competența instanței de judecată. De asemenea, Curtea menționează că instanțele de judecată efectuează încadrarea juridică a faptei în funcție de condițiile concrete ale speței deduse judecării (DCC nr: 76 din 21.05.2019, && 17-18)”.*

69. Curtea Constituțională a statuat: „(...) la analiza conținutului unei fapte penale trebuie avut în vedere: *conținutul concret (de facto), care constituie săvârșirea faptei în realitatea obiectivă de către o persoană și care se înscrie în tiparul abstract al normei de incriminare, și conținutul legal (de jure), care cuprinde elementul obiectiv și subiectiv prin care o faptă devine infracțiune, prin urmare - componentă de infracțiune, descrisă în normele părții speciale a Codului penal. Persoana poate fi trasă la răspundere penală pentru o infracțiune dacă acțiunea/inacțiunea săvârșită de facto de către aceasta conține semnele unei componente de infracțiune de jure. De aceea, încadrarea juridică a faptei se poate face pentru o infracțiune sau mai multe infracțiuni din legea penală (...)* Curtea reține că încadrarea juridică a faptei, fiind o operațiune complexă, îndreptată spre determinarea adevărului obiectiv, presupune potrivirea dintre semnele faptei săvârșite în realitatea obiectivă cu semnele componentei de infracțiune desprinse din norma de incriminare, competență atribuită organelor judiciare (HCC nr.9 din 29.04.2016)”.

70. Conform art. 325 CPP, „(1) *Judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu.* (2) *Modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare. Modificarea învinuirii în sensul agravării situației inculpatului se admite numai în cazurile și în condițiile prevăzute de prezentul cod”.*

71. Cu privire la **articolul 325 alin. (2) din Codul de procedură penală**, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că „*acesta stabilește reguli privind modificarea învinuirii în instanța de judecată. Astfel, modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare. Totuși, modificarea învinuirii în sensul agravării situației inculpatului se admite numai în cazurile și în condițiile Codului de procedură penală” (DCC nr. 74 din 02.07.2020, & 36).*

72. În acest context, Curtea a notat la & 38 din decizia enunțată că „*încadrarea juridică a faptei penale, identificarea normei aplicabile și stabilirea pedepsei țin de competența instanței de judecată, care efectuează încadrarea juridică a faptei în funcție de circumstanțele concrete ale speței deduse judecării (DCC nr. 76 din 21 mai 2019, § 18; DCC nr. 63 din 11 iunie 2020, § 28). Instanța de judecată nu este obligată să accepte încadrarea dată de către procuror (a se vedea DCC nr. 40 din 8 mai 2018, § 22)”.*

73. La & 39 din această decizie Curtea Constituțională a indicat că „*În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului admite competența instanței de judecată de a schimba încadrarea juridică a acuzației cu care a fost sesizată în mod legal, dar că această competență trebuie să fie însoțită de garanții procedurale în favoarea inculpatului (a se vedea Adrian Constantin v. România, 12 aprilie 2011, § 21). Astfel, Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu interzice reîncadrarea juridică a faptelor de către judecător, cu excepția cazului în care circumstanțele efectuării ei nu-i permit acuzatului*

să cunoască în detaliu acuzarea înaintată împotriva lui sau îl împiedică să-și pregătească apărarea în mod efectiv (a se vedea *Le Pen v. Franța (dec.)*, 10 mai 2001 ...)”.

74. Potrivit art. 342 alin. (1), (2), (3) CPP, „(1) Toate chestiunile care apar în timpul judecării cauzei se soluționează prin încheiere a instanței de judecată. (2) Încheierile privind măsurile preventive, de ocrotire și asigurătorii, recuzările, declinarea de competență, strămutarea cauzei, dispunerea expertizei judiciare, precum și încheierile interlocutorii, se adoptă sub formă de documente aparte și se semnează de judecător sau, după caz, de toți judecătorii din completul de judecată. (3) Încheierile instanței asupra celorlalte chestiuni se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată”.

75. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că „ (...) legislația procesual-penală stabilește că toate chestiunile care apar în timpul judecării cauzei se soluționează printr-o încheiere a instanței de judecată (...) în jurisprudența sa anterioară, Curtea a notat că, dincolo de diferența stabilită de legislator între încheierile emise sub formă de documente separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, articolul 20 din Constituție impune o cerință care asigură respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătoresc prin care se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei (a se vedea DCC nr. 123 din 25 noiembrie 2019, § 15)” (DCC nr. 16 din 15.02.2022, && 30-31).

76. Problemele de constituționalitate în contextul obiectului sesizării se datorează semnificațiilor create de interpretarea jurisprudențială a textului de lege criticat, datorită lipsei de claritate și previzibilitate a reglementărilor enunțate și a *omisiunii legislative relative*, dat fiind faptul că cadrul legal național nu acoperă chestiunile necesare pentru îndeplinirea scopului constituantei, în esență nu asigură *garanțiile convenționale specifice unei persoane acuzate de săvârșirea faptei penale*, avându-se în vedere că, într-o accepție largă, acestea cuprind totalitatea drepturilor și regulilor procesuale care oferă persoanei posibilitatea de a cunoaște *natura și cauzele* acuzațiilor penale aduse; de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc; de a contesta învinuirile; de a scoate la iveală nevinovăția sa etc.

77. Astfel, prezintă interes dacă prevederile legale criticate (sau cadrul legal național în ansamblu), formulate cu caracter general, au semnificația unei simple menționări a *posibilității teoretice* ca partea apărării să poată solicita schimbarea încadrării juridice a faptei (chiar și în contextul *mitior lex*), iar instanța are obligația să examineze efectiv o asemenea cerere (fiind în drept să schimbe încadrarea juridică a faptei în cadrul cercetării judecătorești, printr-o hotărâre care nu soluționează fondul cauzei - încheiere) sau dacă aceste reglementări sunt de natură să asigure corespunzător exercitarea în mod efectiv a dreptului la apărare, pentru menținerea caracterului echitabil al procedurii.

78. În esență, ținând cont de principiile ce guvernează procesul penal: *principiul contradictorialității; principiul egalității armelor; principiul aflării adevărului* etc, prezintă interes *dacă legiuitorul a legiferat* și în ce măsură următoarele aspecte: (i) dreptul procurorului de a depune o ordonanță de modificare a învinuirii în sensul art. 325 CPP coroborat art. 113 CP, schimbând unilateral încadrarea juridică a faptei la etapa judecării cauzei și, în același timp a fost reglementată procedura care trebuie să fie respectată (a se vedea prin analogie HCC nr.5 din 17.03.2009, & 6); (ii) dreptul părții apărării de a solicita (cu luarea în calcul a principiului egalității armelor) schimbarea încadrării juridice a faptei la etapa cercetării judecătorești, avându-se în vedere că o asemenea cerere reprezintă *unul din mijloacele de apărare* aflate la dispoziția inculpatului; (iii) actul procesual prin care instanța de judecată soluționează cererea privind schimbarea încadrării juridice la etapa cercetării judecătorești sau chestiunile legate de ordonanța procurorului privind modificarea învinuirii (dacă este cazul); (iiii) competența instanței de judecată de a schimba din oficiu încadrarea juridică a faptei la etapa cercetării judecătorești, pentru a pune în valoare prevederile art. 113 din Codul penal, dat fiind obligația pozitivă de a asigura efectiv dreptul la un proces echitabil în contextul garanțiilor convenționale ce însoțesc acest drept (a se vedea inclusiv HCC nr. 5 din 17.03.2009, & 7).

79. În speță, se pare că Curtea de Apel Centru va examina cauza conform procedurii de recurs. În asemenea condiții, dat fiind viciul de calitate a prevederilor legale criticate, în lipsa unei încheieri judecătorești ce ar stabili *obiectul judecării cauzei*, inculpata ar putea afla, pentru prima dată, din decizia instanței de recurs informația privind natura și cauzele acuzațiilor penale aduse, având în vedere și criticile anterioare axate pe *lex mitior*, adică mult prea târziu pentru a putea beneficia de

dreptul la apărare în mod efectiv, în esență fiind încălcat *dreptul la un proces echitabil*, neexistând un remediu în raport cu dreptul încălcat.

80. În raport cu cele enunțate, pentru a dezvolta motivele de neconstituționalitate a prevederilor legale criticate este important să venim cu următoarele precizări.

81. *Schimbarea încadrării juridice la etapa judecării cauzei penale* - modificarea învinuirii, presupune respectarea exigențelor ce însoțesc procesul de încadrare juridică a faptei, care ține de *corecta aplicare a legii penale, de respectare a principiului legalității* în cursul procedurii judiciare. *Încadrarea juridică a faptei* semnifică stabilirea textului de lege care o prevede și o sancționează și caracterizarea ei ca o infracțiune potrivit acestui text; presupune realizarea de către organele judiciare a unei relații corespunzătoare între conținutul legal al infracțiunii și conținutul concret al acesteia. Prin *încadrarea juridică a faptei* se statuează în actele procedurale asupra textului din legea penală, a tiparului incriminator ce prevede și sancționează fapta prejudiciabilă ce constituie obiectul judecării cauzei penale. *Schimbarea încadrării juridice a faptei* este un act procesual necesar în cazurile în care rechizitoriul a reținut din eroare o anumită încadrare sau atunci când în cursul judecării apar elemente noi de natură să determine, o altă încadrare juridică decât cea dată prin actul de sesizare a instanței.

82. Schimbarea încadrării juridice la etapa judecării cauzei penale poate avea loc atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 326 CPP sau în temeiul art. 325 alin. (2) CPP.

83. Examinând criticile de neconstituționalitate a prevederilor art. 326 alin. (1) CPP, Curtea Constituțională a constatat că, norma legală respectă exigențele constituționale. Astfel, Curtea a reținut în Hotărârea nr.5 din 17.03.2009 următoarele considerente: „6. (...) alin.(1) art.326 CPP expune detaliat procedura pe care trebuie să o respecte nu numai procurorul și instanța, dar și inculpatul și avocatul său (...) Curtea conchide că, întrucât expun clar procedura pe care trebuie să o execute fiecare participant la proces, prevederile contestate corespund criteriului previzibilității și, implicit, principiului legalității, invocate de autor în sprijinul sesizării.

7. Prevederile sesizate legiferează dreptul procurorului de a depune o ordonanță de modificare a învinuirii, care este apreciată de către instanța judecătorească. Potrivit sensului art.326 CPP, instanța judecătorească poate refuza demersul dacă probele prezentate nu sânt concludente. Astfel, alin.(1) art.326 CPP exclude orice manifestări ale arbitrarului, deoarece ordonanța procurorului, în cazul în care nu este întemeiată, poate fi respinsă de instanța judecătorească (...)”.

84. Urmează de reținut că, textul art. 325 alin. (2) CPP, *nu respectă standardul convențional de calitate*, cel puțin, având în vedere criteriul previzibilității raportat la considerentele puse la baza HCC nr.5 din 17.03.2009, așa după cum au fost scoase în evidență anterior. Cel puțin, datorită viciului de calitate, prevederile legale criticate generează *interpretări diferite*, multe din ele fiind de natură să încalce drepturile fundamentale. Una din aceste interpretări presupune că instanța de judecată poate schimba încadrarea juridică doar printr-o hotărâre asupra fondului cauzei, dar nu printr-o încheiere prin care se soluționează cererea părților ce vizează această problemă (*a se vedea inclusiv Decizia Curții Constituționale a României nr.265 din 06.05.2014*).

85. Potrivit art. 53 alin. (1) pct. 4) CPP, la examinarea cauzei în instanța de judecată, procurorul are următoarele atribuții: *modifică încadrarea juridică a infracțiunii săvârșită de inculpat (...)*. Prevederile legale criticate nu expun *detaliat procedura pe care trebuie să o respecte nu numai procurorul și instanța, dar și inculpatul și avocatul său*. În esență, norma legală nu expune „*clar procedura pe care trebuie să o execute fiecare participant la proces*” sau instanța de judecată.

86. Conform prevederilor art. 17, 24, 364 CPP, inculpatul are dreptul la apărare inclusiv prin *formularea cererilor sau a demersurilor, organele judiciare având obligația să asigure efectiv acest drept. Părțile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind investite de legea procesuală penală cu posibilități egale pentru susținerea pozițiilor lor. Părțile în procesul penal își aleg poziția, modul și mijloacele de susținere a ei de sine stătător, fiind independente de instanță, de alte organe ori persoane*.

87. În acest sens, datorită caracterului lor vag, prevederile art. 325 alin. (2) CPP, generează premise pentru ca *dreptul la un proces echitabil* (și garanțiile convenționale care îl însoțesc, inclusiv principiul contradictorialității, dreptul la apărare, etc.) să fie tratat ca unul *teoretic și iluzoriu. Omisiunea de a legifera*, în mod detaliat (*HCC nr.5 din 17.03.2009, & 6-7*), *procedura*

privind soluționarea cererii apărării cu privire la schimbarea încadrării juridice, cât și actul procesual prin care se soluționează o asemenea cerere echivalează cu o simplă reglementare a posibilității teoretice ca instanța de judecată să accepte acest mijloc de apărare a inculpatului.

88. Datorită semnificației creată de interpretarea jurisprudențială a prevederilor legale criticate, la nivel național s-a conturat o „*abordare uniformă*” (HCC nr.26 din 10.11.2020), potrivit căreia cererea părții apărării privind schimbarea încadrării juridice se soluționează printr-o hotărâre asupra fondului, chiar și la etapa judecării cauzei în apel, în nici un caz printr-o încheiere judecătorească – abordare prin care *se îngrădește drepturile fundamentale garantate de art. 20, 26 fiecare separat și combinat cu art. 1 alin. (3), 23 alin. (2) din Constituție*. Ori, în diverse soluții de speță cu privire la cerințele privitoare la desfășurarea unui proces pentru ca el să fie *echitabil*, așa cum impune art. 6 & 1 din Convenție, CtEDO a decis că textul convențional implică *obligafia tribunalului de a proceda la un examen atent al tuturor capetelor de cerere* formulate de persoana interesată.

89. Mai mult, informațiile referitoare la acuzațiile aduse, inclusiv încadrarea juridică care ar putea fi reținută de instanță în materie, trebuie să fie furnizată fie înainte de proces, în actul de inculpare, fie cel puțin *în cursul procesului*, prin alte mijloace. *Simpla menționare a posibilității teoretice ca instanța să ajungă la o concluzie diferită de cea a parchetului în ceea ce privește încadrarea infracțiunii este, în mod evident, insuficientă* (cauza I.H. vs. Austria, & 34 din hotărâre). În cazul reîncadrării faptelor în cursul procesului, acuzatului trebuie să i se acorde posibilitatea de a-și exercita *dreptul la apărare în mod practic și efectiv și în timp util* (cauza Block vs. Ungaria, & 24 din hotărâre).

90. Problema schimbării încadrării juridice în cursul judecării cauzei penale a fost abordată și în fața Curții Constituționale a României, care prin jurisprudența sa a contribuit la înlăturarea condițiilor ce aduceau atingeri drepturilor fundamentale.

91. Prin Decizia nr.124 din 01.03.2005, Curtea Constituțională a României a respins o sesizare ce avea ca obiect o normă de procedură care reglementează obiectul judecării și schimbarea încadrării juridice a faptei. La caz, prezintă interes considerentele care au fost puse la baza soluției, după cum urmează:

„(...) se constată că schimbarea încadrării juridice a faptei este un act procesual necesar în cazurile în care rechizitoriul a reținut din eroare o anumită încadrare sau atunci când în cursul judecării apar elemente noi de natură să determine o altă încadrare juridică decât cea dată prin actul de sesizare a instanței.

Inițiativa schimbării încadrării juridice a faptei, indiferent dacă are loc în fața primei instanțe sau în judecarea căilor de atac, aparține instanței de judecată, părților, precum și procurorului. Acest drept al părților și al procurorului de a solicita instanței modificarea cadrului procesual rezultă din prevederile art. 301 alin. 1 din Codul de procedură penală, normă de aplicație generală, conform căreia, "În cursul judecării, procurorul și oricare dintre părți pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii".

Dispoziția legală criticată impune instanței obligația de a pune în discuție noua încadrare și de a atrage atenția inculpatului că are dreptul să ceară acordarea răgazului necesar pentru a-și pregăti apărarea. Sub acest aspect se reține că aceste obligații care incumbă instanței judecătorești reprezintă veritabile garanții ale dreptului la apărare și ale dreptului la un proces echitabil.

Totodată, susținerea autorului excepției, în sensul că dispozițiile art. 334 din Codul de procedură penală aduc atingere independenței și imparțialității instanței de judecată, este de asemenea neîntemeiată. Se constată că prevederile legale criticate nu numai că nu îngrădesc independența și imparțialitatea instanței, ci, dimpotrivă, acestea sunt expresia principiului consacrat de art. 124 alin. (3) din Constituție, conform căruia "Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii". Astfel, instanța judecătorească, în virtutea rolului său activ, consacrat de art. 4 din Codul de procedură penală, are obligația de a pune în discuția părților o nouă încadrare juridică, ori de câte ori în cursul judecării se consideră că încadrarea dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată. Sub acest aspect imparțialitatea judecătorului nu este afectată atunci când, la propunerea unei părți sau a procurorului, conform procedurii stabilite de lege, dispune schimbarea încadrării juridice a faptei inculpatului, întrucât orice hotărâre adoptată se fundamentează pe aprecierea probelor existente în cauză. Cu acest prilej instanța nu își exprimă părerea cu privire la soluția care ar putea fi dată în cauză, așa cum pretinde autorul excepției, ci face aplicarea principiilor procesual penale, în special a principiului aflării adevărului. Schimbarea încadrării juridice

apare ca necesară tocmai pentru a se asigura o soluționare corectă a cauzei, în cadrul unui proces echitabil”.

92. Prin Decizia Curții Constituționale a României nr.250 din 16.04.2019, a fost admisă o excepție de neconstituționalitate și s-a constatat că dispozițiile art. 377 alin. (4) teza întâi și art. 386 alin. (1) din Codul de procedură penală *sunt constituționale în măsura în care instanța de judecată se pronunță cu privire la schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare printr-o hotărâre judecătorească care nu soluționează fondul cauzei.* La caz, sunt relevante următoarele considerente puse la baza soluției:

„4. În motivarea excepției de neconstituționalitate autorul susține, în esență, că normele procesual penale criticate aduc atingere dreptului la un proces echitabil, permit o aplicare discriminatorie, încalcă libertatea individuală și dreptul la apărare, întrucât, deși obligă instanța să pună în discuția părților noua încadrare juridică atunci când consideră că încadrarea dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, nu prevăd nicio sancțiune pentru încălcarea acestei obligații, făcând astfel posibilă practica instanțelor de a schimba încadrarea după închiderea dezbaterilor, cu consecința încălcării dreptului inculpatului de a fi informat în mod amănunțit cu privire la natura și cauza acuzației ce i se aduce, astfel încât să-și poată pregăti apărarea. Susține că dispoziția legală criticată permite instanței să dispună schimbarea încadrării juridice chiar prin hotărârea judecătorească pronunțată asupra fondului cauzei, deși, în opinia autorului excepției, s-ar impune pronunțarea printr-o încheiere separată.

27. (...) Curtea reține că, potrivit art. 371 din Codul de procedură penală, „Judecata se mărginește la faptele și la persoanele arătate în actul de sesizare a instanței”. Cu alte cuvinte, obiectul judecății se limitează la fapta și persoana reținute în actul de sesizare a instanței - rechizitoriul sau încheierea de începere a judecății, după caz -, nu însă și la încadrarea juridică a faptei. În condițiile în care corecta încadrare juridică a unei fapte pentru care o persoană este inculpată ține de corecta aplicare a legii penale, de respectarea principiului legalității în cursul procedurilor judiciare, în vederea respectării acestor principii și a dreptului părților la un proces echitabil, pe parcursul procesului penal acuzația penală poate fi modificată din perspectiva încadrării juridice a faptei. Așadar, dacă fapta reținută în actul de sesizare în sarcina persoanei acuzate nu se regăsește perfect în norma care o incriminează, atunci instanța de judecată este obligată - din oficiu sau la cererea participanților la procesul penal, indiferent de procedura de judecată pe care o aplică - să îi găsească corespondentul în cadrul normativ, potrivit art. 386 din Codul de procedură penală. Încadrarea juridică a faptei semnifică stabilirea textului de lege care o prevede și o sancționează și caracterizarea ei ca infracțiune potrivit acestui text și presupune realizarea de către organele judiciare a unei relații corespunzătoare între conținutul legal al infracțiunii și conținutul concret al acesteia. Prin încadrarea juridică a faptei se statuează asupra textului din legea penală, a tiparului incriminator ce prevede și sancționează fapta socialmente periculoasă ce constituie obiectul cauzei penale, în sensul art. 371 din Codul de procedură penală. „Schimbarea încadrării juridice a faptei este un act procesual necesar în cazurile în care rechizitoriul a reținut din eroare o anumită încadrare sau atunci când în cursul judecății apar elemente noi de natură să determine o altă încadrare juridică decât cea dată prin actul de sesizare a instanței. Inițiativa schimbării încadrării juridice a faptei, indiferent dacă are loc în fața primei instanțe sau în judecarea căilor de atac, aparține instanței de judecată, părților, precum și procurorului. Acest drept al părților și al procurorului de a solicita instanței modificarea cadrului procesual rezultă din prevederile art. 301 alin. 1 din Codul de procedură penală [s.n. din 1968], normă de aplicare generală, conform căreia, «În cursul judecății, procurorul și oricare dintre părți pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii».” (Decizia nr. 124 din 1 martie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 245 din 24 martie 2005).

28. Schimbând încadrarea juridică, instanța reține ca săvârșită aceeași faptă prevăzută în actul de sesizare, așadar, conținutul faptei imputate nu se schimbă (...)

30. În prezenta cauză, autorul excepției susține, în esență, că normele procesual penale ale art. 386 alin. (1), deși obligă instanța să pună în discuția părților noua încadrare juridică atunci când consideră că încadrarea dată prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, permit instanței de judecată să dispună schimbarea încadrării juridice chiar prin hotărârea judecătorească pronunțată asupra fondului cauzei, pe cale de consecință fiind încălcate dreptul la un proces echitabil, libertatea individuală și dreptul la apărare. În opinia autorului excepției, se impune ca schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare să se pronunțe printr-o încheiere separată.

37. Având în vedere practica instanțelor de judecată (...) Curtea observă că, de regulă, cu privire la schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare, instanța de judecată se pronunță la finalul procesului, prin hotărâre judecătorească, sentință sau decizie, în funcție de stadiul procesual, cu

respectarea obligațiilor de a pune în discuția părților noua încadrare și de a informa inculpatul că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecării, pentru a-și pregăti apărarea.

38. În raport cu toate acestea, Curtea reține că, potrivit Directivei 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului, privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, „În cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzării se modifică într-o măsură care să afecteze în mod substanțial poziția persoanei suspectate sau acuzate, modificările ar trebui să i se comunice persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor și la timp pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare” (paragraful 29), art. 6 alin. (4) stabilind că „Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor oferite în conformitate cu prezentul articol [s.n. informații cu privire la acuzare], acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor”. Totodată Curtea reamintește că art. 6 paragraful 3 lit. a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reglementează dreptul acuzatului de a fi informat cu privire la cauza acuzației (faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzația) și natura acuzației (încadrarea juridică a faptelor în cauză), iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie să fie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea.

39. Cu privire la „reîncadrarea juridică a acuzației”, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că „Acuzatul trebuie să fie informat în mod corespunzător și pe deplin cu privire la orice modificare a acuzației, inclusiv modificările care au legătură cu «cauza» acesteia, și trebuie să dispună de timpul și înlesnirile necesare pentru a reacționa la aceste modificări și pentru a-și organiza apărarea pe baza oricărei noi informații sau afirmații. Modificarea acuzației aduse unei persoane, indiferent dacă este vorba despre natura faptelor imputate sau despre calificarea lor juridică, trebuie adusă la cunoștința ei în aceleași condiții de promptitudine prevăzute de art. 6 paragraful 3 lit. a), pentru ca ea să fie în măsură să dispună de facilitățile necesare organizării apărării în noile condiții apărute”. (Hotărârea din 25 iulie 2000, pronunțată în Cauza Mattochia împotriva Italiei, paragraful 61, și Decizia din 5 septembrie 2006, pronunțată în procedura de admisibilitate a cererii în Cauza Bäckström și Andersson împotriva Suediei). Mai mult, aceeași instanță europeană a statuat că „Informațiile referitoare la acuzațiile aduse, inclusiv încadrarea juridică reținută de instanță în materie, trebuie să fie furnizate fie înainte de proces, în actul de inculpare, fie cel puțin în cursul procesului, prin alte mijloace, precum extinderea formală sau implicită a acuzațiilor. Simpla menționare a posibilității teoretice ca instanța să ajungă la o concluzie diferită de cea a parchetului în ceea ce privește încadrarea infracțiunii este, în mod evident, insuficientă” (Hotărârea din 20 aprilie 2006, pronunțată în Cauza I.H. și alții împotriva Austriei, paragraful 34). S-a reținut totodată că „În cazul reîncadrării faptelor în cursul procesului, acuzatului trebuie să i se acorde posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare în mod practic și efectiv și în timp util (Hotărârea din 25 martie 1999, pronunțată în Cauza Pélissier și Sassi împotriva Franței, paragraful 62; Hotărârea din 25 ianuarie 2011, pronunțată în Cauza Block împotriva Ungariei, paragraful 24). De altfel, cu valoare de principiu, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că „statele contractante au obligația de a adopta măsuri pozitive care să garanteze respectarea efectivă a drepturilor înscrise în art. 6, adică să realizeze punerea lor în valoare în folosul celor cărora le sunt recunoscute” (Hotărârea din 30 ianuarie 2001, pronunțată în Cauza Vaudelle împotriva Franței, paragraful 52), principiu aplicabil și dispozițiilor art. 6 paragraful 3 litera a) din Convenție.

40. Plecând de la aceste premise, Curtea constată că punerea în discuția părților a noii încadrări juridice și informarea inculpatului referitor la dreptul de a cere lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecării, pentru a-și pregăti apărarea, astfel cum prevede art. 386 alin. (1) din Codul de procedură penală, are semnificația unei „simple menționări a posibilității teoretice ca instanța să ajungă la o concluzie diferită de cea a parchetului în ceea ce privește încadrarea infracțiunii”, astfel cum a reținut instanța europeană în jurisprudența precitată, insuficientă pentru exercitarea în mod efectiv a dreptului la apărare și pentru menținerea caracterului echitabil al procedurii. Formularea cu caracter general și imperativ a normei procesuale referitoare la obligativitatea punerii în discuție de către instanță a oricărei schimbări de încadrare juridică, precum și modalitatea specifică în care este reglementată desfășurarea unei atare proceduri în fața instanței constituie o garanție ca părțile să nu fie surprinse de o altă încadrare juridică a faptelor și ca ele să nu fie lipsite de posibilitatea de a pune concluzii cu privire la această nouă eventualitate. Însă, respectarea de către instanța de judecată a obligațiilor reglementate în art. 386 alin. (1) din Codul de procedură penală, în condițiile în care aceasta se pronunță cu privire la schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare la finalul procesului, prin hotărâre judecătorească, sentință sau decizie, nu este în măsură să mențină caracterul echitabil al procesului penal și exercitarea în mod efectiv de către inculpat a dreptului la apărare în procesul penal.

41. (...) în măsura în care instanța de judecată se pronunță cu privire la schimbarea încadrării juridice (...) la finalul procesului, prin hotărâre judecătorească, sentință sau decizie, în funcție de stadiul procesual, o eventuală antamare a aspectelor menționate apare ca fiind tardivă procedural (...) Curtea constată că, pronunțând noua încadrare juridică a faptei direct prin hotărârea judecătorească, la finalul procesului, instanța de judecată privează inculpatul de posibilitatea reală de a se apăra în procesul penal (...) și îi încalcă dreptul la un proces echitabil, astfel cum este acesta instituit în art. 6 paragrafele 1 și 3 lit. a) din Convenție și art. 21 alin. (3) din Legea Fundamentală.

42. În aceste condiții, Curtea constată că numai dispunerea schimbării încadrării juridice a faptei, prin hotărâre care nu soluționează fondul cauzei, ulterior punerii în discuția părților a noii încadrări juridice, însă anterior soluționării cauzei, prin sentință sau decizie, asigură caracterul echitabil al procesului și posibilitatea exercitării în continuare a unei apărări efective, în procesul penal, de către inculpat, în condițiile în care doar în raport cu o încadrare juridică în mod definitiv stabilită, în cursul procesului penal, iar nu la finalul acestuia, inculpatul își poate face apărări concrete.

44. De asemenea Curtea constată că schimbarea încadrării juridice a faptei nu constituie o modalitate de exprimare anticipată a părerii cu privire la soluția susceptibilă de a fi adoptată într-o anumită cauză, astfel că judecătorul care participă la pronunțarea ei, prin încheiere, nu devine incompatibil cu a lua parte, în continuare, la soluționarea acelei cauze în fond. Coroborând prevederile art. 386 alin. (1) din Codul de procedură penală cu dispozițiile art. 387 din Codul de procedură penală, prin care este reglementată rezolvarea de către instanță a chestiunilor incidente, Curtea reține că (...) schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare este o problemă procedurală, ce nu privește soluționarea nemijlocită a cauzei. Or, „simplul fapt pentru judecător de a fi luat o decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de imparțialitate în privința sa. Ceea ce trebuie avut în vedere este întinderea și importanța acestei decizii. Aprecierea preliminară a datelor din dosar nu poate semnifica faptul că ar fi de natură să influențeze aprecierea finală, ceea ce interesează fiind ca această apreciere să se facă la momentul luării hotărârii și să se bazeze pe elementele dosarului și pe dezbaterile din ședința de judecată” (Hotărârea din 6 iunie 2000, pronunțată în Cauza Morel împotriva Franței) (...)

45. (...) Se constată că prevederile legale criticate nu numai că nu îngăduiesc independența și imparțialitatea instanței, ci, dimpotrivă, acestea sunt expresia principiului consacrat de art. 124 alin. (3) din Constituție, conform căruia „Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”. [...] Sub acest aspect, imparțialitatea judecătorului nu este afectată atunci când, la propunerea unei părți sau a procurorului, conform procedurii stabilite de lege, dispune schimbarea încadrării juridice a faptei inculpatului, întrucât orice hotărâre adoptată se fundamentează pe aprecierea probelor existente în cauză. Cu acest prilej, instanța nu își exprimă părerea cu privire la soluția care ar putea fi dată în cauză, așa cum pretinde autorul excepției, ci face aplicarea principiilor procesual penale, în special a principiului aflării adevărului. Schimbarea încadrării juridice apare ca necesară tocmai pentru a se asigura o soluționare corectă a cauzei, în cadrul unui proces echitabil”.

46. În concluzie, Curtea constată că, pentru asigurarea caracterului echitabil al procesului penal și în vederea exercitării în mod efectiv a dreptului la apărare de către inculpat, singura interpretare care asigură textului criticat - art. 386 alin. (1) din Codul de procedură penală - conformitatea cu dispozițiile din Constituție și Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale este aceea care impune ca schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare să se realizeze de către instanța de judecată prin hotărâre care nu soluționează fondul cauzei, ulterior punerii în discuția părților a noii încadrări juridice a faptei, însă anterior soluționării fondului cauzei.

47. Cu toate că normele procesual penale criticate nu reglementează, în mod expres, felul hotărârii prin care se pronunță schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare, interpretarea acestora de către instanța de judecată trebuie să asigure exercitarea efectivă a dreptului la apărare și caracterul echitabil al procesului. Or, astfel cum s-a arătat în precedent, practica instanțelor de judecată, inclusiv practica Înaltei Curți de Casație și Justiție, este în sensul schimbării încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare la finalul procesului, prin sentință sau decizie, în funcție de stadiul procesual, cu încălcarea atât a dispozițiilor art. 21 alin. (3) și art. 24 alin. (1) din Legea fundamentală, cât și a prevederilor art. 6 paragraful 1 și 3 lit. a) din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale.

48. În raport cu această practică a instanțelor de judecată, Curtea reține că instanța de control constituțional a statuat că deturnarea reglementărilor legale de la scopul lor legitim, printr-o sistematică interpretare și aplicare eronată a acestora de către instanțele judecătorești sau de către celelalte subiecte chemate să aplice dispozițiile de lege, poate determina neconstituționalitatea acelei reglementări. În acest caz, Curtea Constituțională are competența de a elimina viciul de neconstituționalitate astfel creat,

esențială în asemenea situații fiind asigurarea respectării drepturilor și libertăților persoanelor, precum și a supremației Constituției (...).

93. În raport cu cele enunțate considerăm că, prevederile art. 325 alin. (2) din Codul de procedură penală contravin art. 20, 26 fiecare separat și combinat cu art. 1 alin. (3), 23 alin. (2) din Constituție sau aceste prevederi sunt constituționale în măsura în care instanța de judecată se pronunță cu privire la schimbarea încadrării juridice date faptei prin actul de sesizare printr-o hotărâre judecătorească care nu soluționează fondul cauzei.

Neconstituționalitatea prevederilor articolului 342 alin. (1) și art. 447 CPP în partea ce ține de omisiunea reglementării soluționării prin încheiere a cererii părții în proces

94. În speță, niciuna din cererile depuse de subsemnat și, chiar nici cererea părții vătămate nu a fost soluționată de instanța de judecată printr-o încheiere. Există riscul ca și cererea privind reîncadrarea juridică a faptei să fie lăsată fără examinare până la soluționarea fondului cauzei. Adică există riscul ca cererea respectivă să nu fie soluționată printr-o încheiere. Subsemnatul nu are o altă modalitate de apărare a drepturilor fundamentale decât prin utilizarea unei sesizări privind ridicarea excepției de neconstituționalitate.

95. Având în vedere considerentele indicate la pct. 59-92 *supra*, considerăm că prevederile articolului 342 alin. (1) și art. 447 din Codul de procedură penală în partea ce ține de omisiunea reglementării soluționării prin încheiere a cererii părții în proces, contravin art. 20, 26 din Constituție combinat cu art. 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție.

Neconstituționalitatea prevederilor articolului 447 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală

96. Potrivit art. 447 alin. (1)-(3) CPP, recursul se judecă în termen rezonabil, fără prezența părților la proces. Instanța de recurs fixează data examinării și dispune să se comunice părților la proces despre aceasta, cu acordarea dreptului depunerii referinței. Dacă consideră cauza de un interes deosebit pentru jurisprudență, precum și la cererea motivată a părților, instanța de recurs poate dispune, printr-o încheiere motivată, stabilirea ședinței de judecată cu citarea părților pentru participare la proces.

97. În speță, Curtea de Apel Centru a găsit de cuviință să pună în aplicare prevederile art. 447 CPP pentru soluționarea cererii de apel înaintată de partea vătămată. Această procedură este de natură să încalce dreptul la acces la o instanță instituită prin lege, care va judeca cauza conform dreptului la un proces echitabil.

98. Reiterăm faptul, că la nivel național, art. 20 din Constituție asigură *principiul accesului liber la justiție*, principiu care este materializat și *transpus în normele procesuale care guvernează aplicabilitatea acestuia* (DCC nr. 14 din 15.11.2012, & 13), acest principiu implicând exigente procedurale precise (DCC nr. 16 din 15.02.2022, & 36). Exercitarea accesului liber la justiție și a dreptului la un proces echitabil nu poate avea loc decât într-un anumit cadru juridic, stabilit de legiuitor (DCC nr. 17 din 23.03.2016, & 27), care să corespundă standardului convențional de calitate.

99. Dreptul la un proces echitabil, privit în sens larg al acestei noțiuni, cuprinde toate garanțiile pe care le instituie art. 6 & 1 din Convenție, inclusiv dreptul oricărei persoane de a fi judecată în mod echitabil de un tribunal independent și imparțial, instituit de lege. Expresia „instituită de lege” se referă nu doar la temeiul legal al însăși existenței „instanței”, ci și la respectarea de către instanță a normelor specifice după care se conduce (Gorguiladzé vs. Georgiei, & 68).

100. Din această perspectivă, sunt neconstituționale prevederile art. 447 alin. (1)-(3) CPP în măsura în care acestea sunt aplicate pentru soluționarea unei cereri de apel.

101. La fel, sunt neconstituționale prevederile art. 447 alin. (3) CPP în măsura în care instanța de judecată nu soluționează și respinge printr-o încheiere cererea privind desfășurarea ședinței în recurs cu participarea părților, limitându-se doar la emiterea unei încheieri motivate în cazul în care dispune examinarea cauzei cu participare părților.

102. Având în vedere argumentele expuse cât și considerentele indicate la pct. 59-92 *supra*, consider că normele legale criticate contravin art. 20 combinat cu art. 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție.

IV – CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

103. În baza celor invocate, solicităm Curții Constituționale să declare neconstituționale:

- prevederile art. 73 alin. (4) din Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017 și art. 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care ușurează pedeapsa”, care contravin art. 22 separat și combinat cu art. 1 alin. (3) din Constituție;
- prevederile art. 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care înlătură caracterul infracțional al faptei (...) ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea”, care contravin art. 22 separat și combinat cu art. 1 alin. (3) din Constituție;
- prevederile art. 325 alin. (2) din Codul de procedură penală, care contravin art. 20 și 26 separat și combinat cu art.1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție;
- articolului 447 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală, prin prisma articolului 20 coroborat cu articolele 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție;
- articolului 342 alin. (1) din Codul de procedură penală și art. 447 din Codul de procedură penală în partea ce ține de omisiunea reglementării soluționării prin încheiere a cererii părții în proces, prin prisma articolului 20, 26 coroborat cu articolele 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție.

V – DATE SUPLIMENTARE REFERITOARE LA OBIECTUL SESIZĂRII

104. Anterior Curtea Constituțională nu s-a expus asupra constituționalității dispozițiilor legale contestate din perspectiva criticilor expuse în această sesizare.

Pentru a soluționa cauza penală în fapt și în drept, cu respectarea garanțiilor prevăzute de art. 6, 7 CEDO, instanța de judecată are obligația să pună în valoare principiul *lex mitior* astfel încât, conform principiului contradictorialității, în cadrul cercetării judecătorești, să asigure examinarea argumentelor părților privind legea aplicabilă, după caz să dispună schimbarea încadrării juridice.

În partea ce ține de obiectul sesizării în contextul prevederilor art. 325 alin. (2) CPP, dat fiind specificul litigiului principal, în esență se contestă nu doar *omisiunea de a legifera*, în mod detaliat (*HCC nr.5 din 17.03.2009, & 6-7*), *procedura privind soluționarea cererii apărării cu privire la schimbarea încadrării juridice (cât și actul procesual prin care se soluționează o asemenea cerere)* dar și lipsa de garanții procedurale (*a se vedea Adrian Constantin vs. România, 12 aprilie 2019, & 21*) în cazul schimbării încadrării juridice a faptei printr-o decizie irevocabilă a instanței de judecată, adusă la cunoștința persoanei doar după deliberare. Ori, în speță nu sunt întrunite condițiile ce au determinat Curtea de la Strasbourg să accepte că o persoană ar putea lua cunoștință de noua încadrare juridică a faptei chiar din conținutul hotărârii instanței de judecată (*DCC nr.74 din 02.07.2020, & 42*). În așa mod, toate prevederile legale contestate sunt aplicabile la soluționarea litigiului principal, prezenta sesizare reprezentând o *acțiune procesuală de apărare - un aspect al dreptului la un proces echitabil* (*HCC nr.2 din 09.02.2016, & 71, 80*).

VI - LISTA DOCUMENTELOR

1. Cererea adresată Curții de Apel Centru privind anexarea la sesizare a hotărârilor judecătorești pronunțate în speță și a cererilor formulate în cadrul procedurii pendinte;
2. Hotărârile judecătorești pronunțate în speță;
3. Cererile formulate în cadrul procedurii pendinte.

VII – DECLARAȚIA ȘI SEMNĂTURA

105. Declar pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Locul Chișinău

Data 18.06 2025

(Semnătura autorului sesizării sau a reprezentantului)

Dosarul nr. 1r-1145//24
Judecătoria: Chișinău (sediul Buiucani)
Judecător: Niculcea Andrei

/1-20014912-02-1r-25112024-2/

1

ÎNCHEIERE

10 iulie 2025

mun. Chișinău

Colegiul Penal al Curții de Apel Centru

Având în componența sa:

Președintele completului, judecător

Ion Bulhac

Judecători

Natalia Mămăligă și Vitalie Pîslariuc

examinând cererea depusă de inculpatul Botnari Vasile privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, în cadrul judecării, în ordine de recurs, a cauzei penale de învinuire a lui Botnari Vasile de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 327 alin. (2) lit. b) din Codul penal, Colegiul Penal,-

CONSTATĂ:

1. În procedura Curții de Apel Centru se află în proces de examinare cauza penală de învinuire a lui Botnari Vasile de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 327 alin. (2) lit. b) din Codul penal.
2. Prin sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 15 iulie 2020, Botnari Vasile a fost recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 327 alin. (2) lit. b) Cod penal, și în baza acestei Legi i s-a aplicat o pedeapsă sub formă de amendă în mărime de 1760 unități convenționale, ceea ce constituie suma de 88 000 (optzeci și opt mii) lei, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții publice pe un termen de 5 (cinci) ani.
3. Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 16 februarie 2023, s-a încetat procedura de apel pe apelul înaintat de către Vacarenco Nicolae, ca urmare a retragerii apelului. S-au respins ca inadmisibile apelurile înaintate de către Natalia Botnari și Galina Tufekci, declarate împotriva sentinței Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 15 iulie 2020. S-a admis plângerea Galinei Tufekci. S-a declarat nulitatea ordonanței adjunctului-interimar al Procuraturii mun. Chișinău, Victor Plugaru, din 16 ianuarie 2020 privind încetarea participării în calitate de parte vătămată a Galinei Tufekci, cu restituirea cauzei Procuraturii mun. Chișinău pentru înlăturarea încălcărilor drepturilor Galinei Tufekci, în cadrul cauzei penale nr. 2019898086.
4. Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 19 noiembrie 2024, au fost declarate inadmisibile recursurile avocatului Vasile Nicoară, declarat în numele condamnatului Vasile Botnari, și de procurorul Vladislav Harti; admis recursul declarat de Galina Tufekci în partea respingerii cererii sale de apel și casată în această parte decizia Curții de Apel Chișinău din 16 februarie 2023 și dispusă rejudecarea cauzei în această parte de către Curtea de Apel Chișinău, într-un alt complet de judecători; În rest, menținută decizia Curții de Apel Chișinău din 16 februarie 2023, inclusiv în ceea ce privește declararea nulității ordonanței adjunctului-interimar al Procuraturii mun. Chișinău, Victor Plugaru, din 16 ianuarie 2020 privind încetarea participării în calitate de parte vătămată a Galinei Tufekci.

5. La 18 iunie 2025, Botnari Vasile a depus Curții de Apel Centru, cererea cu nr. 5091 prin care solicită ridicarea excepției de neconstituționalitate, conform sesizării privind ridicarea excepției de neconstituționalitate:

- prevederilor art. 73 alin. (4) din Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017 și art. 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care ușurează pedeapsa”;

- prevederilor art. 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care înlătură caracterul infracțional al faptei (...) ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea”;

- prevederilor art. 325 alin. (2) din Codul de procedură penală;

- prevederilor art. 447 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală;

- prevederilor art. 342 alin. (1) din Codul de procedură penală și art. 447 din Codul de procedură penală în partea ce ține de omisiunea reglementării soluționării prin încheiere a cererii părții în proces;

6. În motivarea cererii, indică inculpatul Botnari Vasile, că la data de 06 iunie 2024, Parlamentul a adoptat Legea nr. 136, prin care au fost modificate condițiile de incriminare în cadrul art. 327 din Codul penal, afectând direct regimul juridic al infracțiunii de abuz în serviciu.

7. Având în vedere principiul legalității incriminării, se impune adaptarea încadrării juridice a faptei la noile condiții prevăzute de art. 327 din Codul penal, în redacția Legii nr. 136 din 06 iunie 2024, aceasta reprezentând norma penală cea mai favorabilă pentru subsemnatul, în raport cu prevederile succesive aplicabile anterior.

8. La momentul judecării inițiale, art. 327 alin. (1) CP prevedea: „folosirea intenționată de către o persoană publică a situației de serviciu, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”.

9. În prezent, norma penală se formulează astfel: „îndeplinirea sau neîndeplinirea intenționată, în exercițiul funcției, de către o persoană publică, a unei acțiuni cu încălcarea legii, săvârșită din interes material, din alt interes personal sau în interesul unei terțe persoane, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”.

10. În cursul primei etape a procesului, chiar și partea vătămată, Tufekci Galina, a recunoscut că subsemnatul nu a acționat în interes personal și nu dispune de date că ar fi acționat în interesul unor terțe persoane.

11. Având în vedere noul conținut al normei incriminatoare și circumstanțele semnalate, nu pot fi trecute cu vederea aceste elemente, motiv pentru care se impune emiterea unei încheieri privind schimbarea încadrării juridice, în aplicarea principiului mitior lex, astfel încât să fie garantate efectiv drepturile convenționale ale părților. În mod special, subsemnatul solicită asigurarea efectivă a dreptului prevăzut de art. 7 CEDO, precum și garantarea principiilor echității procedurale, în special a contradictorialității, aflării adevărului și dreptului la apărare, prin informarea detaliată asupra naturii și motivelor acuzațiilor penale (a se vedea, în acest sens, cauza Adrian Constantin vs. România).

12. Atrage atenția că Curtea de Apel Centru pare să promoveze procedura recursului pentru examinarea cererii de apel, ceea ce ar conduce la pronunțarea unei decizii irevocabile, fără

remedii interne suplimentare. Aceasta ar putea determina depunerea unei plângeri la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru eventuale încălcări ale drepturilor garantate de art. 6 și 7 CEDO.

13. *Examinând materialele cauzei, demersul în speță, Colegiul Penal consider necesar de a admite cererea depusă de inculpatul Botnari Vasile, privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, din următoarele considerente.*

14. În conformitate cu art. 7 Cod de procedură penală, (...) (3) În cazul existenței incertitudinii cu privire la constituționalitatea legilor și a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și a ordonanțelor Guvernului, care urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională pentru a se pronunța asupra constituționalității acestora. (3¹) La ridicarea excepției de neconstituționalitate și la sesizarea Curții Constituționale, instanța de judecată nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității normelor contestate cu prevederile Constituției, limitându-se la verificarea întrunirii următoarelor condiții: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art.135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una dintre părți sau de reprezentantul acesteia ori de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate. (3²) Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune în termen de 5 zile prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează continuarea examinării în fond a cauzei. Însă, până la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate, dezbaterile judiciare se suspendă, cu excepția examinării demersurilor privind măsurile procesuale de constrângere. Instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională în termen de 5 zile de la data emiterii încheierii. (3³) Dacă nu sunt întrunite cumulativ condițiile indicate la alin. (3¹), instanța de judecată refuză, prin încheiere, ridicarea excepției de neconstituționalitate.

15. Conform art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituția RM, Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

16. Conform art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția RM, Curtea Constituțională rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție.

17. În această ordine de idei, Colegiul penal relevă că, excepția de neconstituționalitate a fost formulată de către un subiect care beneficiază de acest drept. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl prezintă, art. 73 alin. (4) din Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017 și art. 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care ușurează pedeapsa”; art. 10 alin. (1) din Codul penal în partea ce ține de sintagma „care înlătură caracterul infracțional al faptei (...) ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea”; art. 325 alin. (2) din Codul de procedură penală; art. 447 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală; art. 342 alin. (1) din Codul de procedură penală și art. 447 din Codul de procedură penală în partea ce ține de omisiunea reglementării soluționării prin încheiere a cererii părții în proces. Fiind norme ale actelor legislative. Excepția a fost ridicată

în cadrul examinării recursului împotriva sentinței Judecătoriai Chișinău, sediul Buiucani din 15 iulie 2020, pronunțată în cauza penală de învinuire a inculpatului Botnari Vasile de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 327 alin. (2) lit. b) Cod penal.

18. Prin urmare sesizarea privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, urmează a fi admisă.

19. În acest context, în conformitate cu dispozițiile art. 7 alin. (3²) din Codul de procedură penală, instanța are obligația de a suspenda judecata în această parte și de a sesiza Curtea Constituțională, pentru ca aceasta să se pronunțe asupra constituționalității normelor contestate.

20. În baza celor expuse, în conformitate cu prevederile art. 7, 342 din Codul de procedură penală, art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția RM, Colegiul penal al Curții de Apel Centru,

DISPUNE:

Se admite cererea inculpatului Botnari Vasile cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 73 alin. (4) Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017, art. 10 alin. (1) Cod penal, art. 325 alin. (2), art. 447 alin. (1)-(3), art. 342 alin. (1) Cod de procedură penală, cu expedierea sesizării în adresa Curții Constituționale a Republicii Moldova, în temeiul art. 135 alin. (1) lit. b) din Constituția Republicii Moldova.

Se suspendă examinarea recursului (apelului) declarat de Galina Tufekci, împotriva sentinței Judecătoriai Chișinău, sediul Buiucani din 15 iulie 2020, în cauza penală de învinuire a lui Botnari Vasile, învinuit de comiterea infracțiunii prevăzută de art. 327 alin. (2) lit. b) din Codul penal, până la soluționarea excepției de neconstituționalitate de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova.

Încheierea nu este definitivă.

Președintele completului, judecător

Ion Bulhac

Judecător

Natalia Mămăligă

Judecător

Vitalie Pîslariuc